

הבונם פרק ששי בבא קמא

4

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותיהוה לכל מילי. בהוליותה
לגולה חייבי כדמוקין לה בירושלמי ואל"ת
ומגלה דקיימא ברשותיהוה אפי' להתייב על מה שהיא מוקת דלחכי
קאי דקמי' וילאתה והויקה ליתא למימר דכי הכי דמסרה לשומר
חנם והאולא נכנסו תחת בעלים*

כיון דאפקוה. אלא משיב ושינוי רשות דהוי קטייה לכל מילי:
דבא דה באפה. עלא מקמה אלא עמרו נפשיה לכל דז עלא מלך
קמו ואתא אלא לקמה לאכול: כפיסדי. משמע שאחזה בידו
ומילתה לקמה: הבישה. נמקל אמרת לן נהיהו דהמעמד ומשום
הכי מתייב: ודפיסם נמי דהבישה.

כז א ב מ"י מ"י מה' א
מ"י מ"י מ"י מ"י א
ב"י מ"י מ"י מ"י א
כ"ז א ב מ"י מ"י מה' א
מ"י מ"י מ"י מ"י א
ב"י מ"י מ"י מ"י א
כ"ז א ב מ"י מ"י מה' א
מ"י מ"י מ"י מ"י א
ב"י מ"י מ"י מ"י א

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותיהוה
לכל מילי לא צריכא דקמי' לה באפה כי היא
דאמר רבה אמר רב מחנה אמר רב "המעמיד
בהמת חבירו על קמת חבירו רויב מעמיד
פשיטא לא צריכא דקם לה באפה אמר ליה
אבי יוסף יהבישה אמרת לן וילמעיד
נמי דהבישה: מסרה לרועה ונכנס הרועה
ב' : אמרי תחתו דמאן אילימא תחתו
דבעל בהמה תנינא הוה זמנא *מסרו
לשומר חנם ולשואל לנושא שבר ולשומר
כולן נכנסו חרות הבעלים אלא תחתו
לשומר ושומר קמא אפמ"ל ליה לגמרי לימא
תירווי תויבתא דרבא *דאמר רבא שומר
שמשר לשומר חייב אמר לך רבא דמאי
מסרו לרועה לברזיליה דאדרהה דרועה

ה"ס גזן דלמא שומר הוא דמייב
אבל גזן לא דמיטו דברים שהשומר
חייב והגזן פטור שהרי בכמה
במהם הכתשה הדרכא ובפירות
שהקניו מקלה מוכח בהגזל קמא
(למקן ד' לה): גזן אמר לו הכי עקך
לפניך משום דלא חשיב שינוי ולא
קנינהו ופטור אפילו בפשיעה ולא
קבל עליו שמייה אבל שומר כיון
שמתחייב בכמהה ללא הדל' ובהקניו
כולם אם נעשו בפשיעה כמו כן
יתחייב בכמהה הדרכא ובהקניו
מקלהם כיון דקבל עליו שמייה
דלמא לא יתחייב כמו כזה שאלין
השומר קונה בשינוי ואפילו שאל
דקני' דאף לשאל שמין כדכר בהגה
ורב אבי (לעיל ד' יא): ואין לומר
דמתחייב לפי שאין יכולין לקיים בה
מלת הכמה דמשחלס מנפו דכשן ורגל
חייבי מחט' ויש כאלן הכמה מעליא
שמתחייב אחרת לבעלים וי"ל דכבר
הוא דגזן נכנס תחת הבעלים דכיון
שהוא מרשות בעלים שהו חייבין
בשמירתה ואין הבעלים יכולים לשומרה
לפי שנגזלה מהם יש על הגזן לשומרה
לענין נזקין אקרו בעלים כל מי
שבידו לשומרה ולא דמי לתפסו עיק
לר"ע (לעיל ד' טז) דאפי' שומר חנם
איט על חלק חבירו דשוקף לין מחטין

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שפיה
וסי' דמה שהיא נכנסת:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה המעמיד
מ"י מ"י מ"י מ"י א
כ"ז א ב מ"י מ"י מה' א
מ"י מ"י מ"י מ"י א
ב"י מ"י מ"י מ"י א
כ"ז א ב מ"י מ"י מה' א
מ"י מ"י מ"י מ"י א
ב"י מ"י מ"י מ"י א

למיסרו. לברזיליה איבא דאמרי מרקהני
לארד ש"ם מאי מסרה לרועה מסר רועה לברזיליה דאורחיה רועה למימסר
לברזיליה אבל לארד לא לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא "שומר שמשר
לשומר חייב אמרי לא דלמא אורחא דמילתא קתני והוא הדין לארד: ואיתמר
*שומר אבידה רבה אמר בשומר חנם דמי רב יוסף אמר 'בשיש דמי
רבה אמר בשומר חנם דמי מאי הוה קא ממי' ליה רב יוסף אמר כשיש דמי
'בהדיא דגמא דלא בעייא למחבוי ליה ריפתא לעניא הוי כשיש איבא דמפרשי
הכי רב יוסף אמר כשיש דמי כיון דהמנא שעבדיה בעל כורדיה והלכך כשיש
דמי' סימן החזירה לעולם השב חייא אמרת נשבר שבר) איתויבה רב יוסף לרבה
החזירה

לחזיק רק בשלו ואפי' כל הוליה חלק חבירו מרשותו כמו גזן ועוד כיון דגזן קמה ליה ברשותיה גם לענין אונסין יש לחשב
בעלים יודר משוקף והכי משמע ליטנא דקמה ברשותיהוה לכל מילי (א) מה שהיא ברשותו לכל מילי יש לו להעיל כאן :
המעמיד חבירו על קמת חבירו חייב . ואל"ת שאלין כהמה עלו חייב מטעם שן ורגל דלע"ג דכתיב בעירה כדודיה
השיבא האיל והוא עשה כמו מדליק פשתו של חבירו כדכר על חבירו אבל אין לפשע דמחייב מטעם אף דברי חזקא
והוי כאלו טמן לשם אש ואל"ת דפטרין טמן כס המות לפני כהמת חבירו שאלי ההם או משום דלא עבידא דלחכי או משום דל"ל
שלא האכל כדלמא לעיל (דף מו) דל"ת מטעם זה ה"ל להחייב (א) אפילו ברשי"ו ולא משתמע בשום דוכתא דלחייב ברשות הרבים שן
אפילו מקרב כהמתו אלא הפירות ומעמידה עליהו : **הבישה** אמרת לן . ומחלה היה סובר דמעמיד כהמה היינו שמתחייב בידו
ואפסר ומוליקה כהמה על הקמה ומעמידה שם ולהכי הוה פשיעה טפי : **ורישומים** נמי שהכשירה . לגולה מיירי כדמוקין לה בירושלמי
ולא חשיב לה מילתא דפשיעה כמו שהיה חושב התוקפה ולא חייב פשרם למה אין פשיעה לפי שקל הבעין : **בהדיא** הגהה ללא
קתני . למיחב ריפתא לעניא . משום דשוקף במלוה דוקא בשעה דמתעסק בה כגון שמתח לזרעה או משום דשוקף לע"ל לה להבידה אבל
בשביל שאבידה כבידו לא יפטור מלמיחב ריפתא לעניא כיון שיכול לקיים שהיה כדמוכח בביבא (דף ס"ה וס"ו) דלא נפקא לן מקרא
דשוקף במלוה פטור מן המלוה (א) אלא דוקא היכא שאפי' יכול לקיים שהיה ובכר' הוא דלמא ארס שיש לו תפילין בראשו וליניח בגדו
ומחזה בפתחו ופטור מן המלוה ועוד דפטרין אין בין המודר (גריס לנ) אמר דפרטור דרב יוסף לא שפיה ואור"י דלמיה רביה כלל דגס רבה מודה לרב
בביתו שפיה ופריה הוא פסק ר"ח וה"ג דהלכה כרב יוסף משום דפרטור דרב יוסף לא שפיה ואור"י דלמיה רביה כלל דגס רבה מודה לרב
ואפילו מאן דפרי למודר להחזיר אבידה לא שרי אלא משום דפרטור דרב יוסף לא שפיה ואור"י דלמיה רביה כלל דגס רבה מודה לרב
יוסף דשוקף במלוה פטור מן המלוה אלא דכ"ל דלא נעשה שומר סכר ככך ונ"מ הוא נגהה לך אסור לנודר אבל לא הוה שומר סכר
ואין לדקדק נמי בשמעתין דהלכה כרב יוסף דמחייב רב יוסף לעולם בניגוחו האשמהת וקמ"ל דלא צינעין דעת בעלים כדכר' אלעזר
והכי מוקי לה סוגיא דאלו מיליות (ב"מ ד' פ"א וס"א) כי גר'ה דרבה קבלה מרב יוסף דקרא כדכר' חמי ורבה נמי שהיה מדקדק
רבה ורב יוסף אלא בכברא בעלמא ליה קרא אלא האשמהת בעלמא דהה טעמא משום דמילי הגהה קא מטי ליה כדלעיל ולא פליגי
כדלמיה ליה מניגיה ואבידה פשיעה דלמא לא לריך קרא (א) ונראה לר"י דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחלה כדלמיה
במי שמת (ב"ב ד' קנ"ג) ואין לפרש דהיינו דוקא בבבא כדכר' כמו שיש מפרשים מדלמיה במי שחזרו (גיטין ד' ע"ג וס"ג) וסבכר' הוא
קמ"ל כרבה ובהא אין הלכה כרשב"ג ואין לומר דשמא כהדיא מילתא קיימא לן דהלכה כרבה דהוה ליה למימר והא קמ"ל בהא הלכתא כרבה
כדלמיה ובהא אין הלכה כרשב"ג ועוד דכפרק התפסד (ב"מ מ"ג) גבי מפקד מטות אלא שולמי מותרים ישתמש בהן (לר"י לא ישתמש בהן)
לפיכך אם אבדו חייב בלחייבם קאמר רב נחמן דקמ"ל כותיה בדיני נאנבו לא דמשום שהתירו לו חכמים להשתמש בהן איט נעשה רק
שומר סכר א"כ באלו מיליות (שם דף ס"ה) גבי מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב בלחייבם
לא הוי אלא ש"ס כמו שאמר שם לרבה ואין לומר דההם מודה רב נחמן דמייב בלויסון משום היסר השמים משום דבללו הכי היה שומר
שכר שהיה שומר אבידה דאין זה ככר' דמשום שני *סכרות דפטור מלמיחב ריפתא לעניא ועוד דמותר להשתמש לא יעשה בשביל
כך שואל אלא ש"ס בעלמא ועוד יש להביח רביה דהלכתא כרבה מדמוקין סתמא דגמרא מתניתין דהאומנין (ב"ב דף ע"ג) הלוחה על
המטבין שומר סכר מחזרתה ללא כרכי אליעזר דלמך במלוה חבירו על המטבין ואבדו יטבע ויטול מעותיו ולרב יוסף הא"מ
לאוקמה אפילו כרכי אליעזר דלמסקא מוקי טלהו אליניה ופוגענייהו במלוה לריך למשכן אי מנהו קעביד אי לא פ"י שריך
למשכן להשתמש בו ופוחת לו והלך מהלוחו כן פירש התם בקועטרס וא"כ הא"מ לאוקמה ממתין באלן לריך למשכן דכ"ע
מלוה

השומר קונה בשינוי ואפילו שאל
דקני' דאף לשאל שמין כדכר בהגה
ורב אבי (לעיל ד' יא): ואין לומר
דמתחייב לפי שאין יכולין לקיים בה
מלת הכמה דמשחלס מנפו דכשן ורגל
חייבי מחט' ויש כאלן הכמה מעליא
שמתחייב אחרת לבעלים וי"ל דכבר
הוא דגזן נכנס תחת הבעלים דכיון
שהוא מרשות בעלים שהו חייבין
בשמירתה ואין הבעלים יכולים לשומרה
לפי שנגזלה מהם יש על הגזן לשומרה
לענין נזקין אקרו בעלים כל מי
שבידו לשומרה ולא דמי לתפסו עיק
לר"ע (לעיל ד' טז) דאפי' שומר חנם
איט על חלק חבירו דשוקף לין מחטין

לחזיק רק בשלו ואפי' כל הוליה חלק חבירו מרשותו כמו גזן ועוד כיון דגזן קמה ליה ברשותיה גם לענין אונסין יש לחשב
בעלים יודר משוקף והכי משמע ליטנא דקמה ברשותיהוה לכל מילי (א) מה שהיא ברשותו לכל מילי יש לו להעיל כאן :
המעמיד חבירו על קמת חבירו חייב . ואל"ת שאלין כהמה עלו חייב מטעם שן ורגל דלע"ג דכתיב בעירה כדודיה
השיבא האיל והוא עשה כמו מדליק פשתו של חבירו כדכר על חבירו אבל אין לפשע דמחייב מטעם אף דברי חזקא
והוי כאלו טמן לשם אש ואל"ת דפטרין טמן כס המות לפני כהמת חבירו שאלי ההם או משום דלא עבידא דלחכי או משום דל"ל
שלא האכל כדלמא לעיל (דף מו) דל"ת מטעם זה ה"ל להחייב (א) אפילו ברשי"ו ולא משתמע בשום דוכתא דלחייב ברשות הרבים שן
אפילו מקרב כהמתו אלא הפירות ומעמידה עליהו : **הבישה** אמרת לן . ומחלה היה סובר דמעמיד כהמה היינו שמתחייב בידו
ואפסר ומוליקה כהמה על הקמה ומעמידה שם ולהכי הוה פשיעה טפי : **ורישומים** נמי שהכשירה . לגולה מיירי כדמוקין לה בירושלמי
ולא חשיב לה מילתא דפשיעה כמו שהיה חושב התוקפה ולא חייב פשרם למה אין פשיעה לפי שקל הבעין : **בהדיא** הגהה ללא
קתני . למיחב ריפתא לעניא . משום דשוקף במלוה דוקא בשעה דמתעסק בה כגון שמתח לזרעה או משום דשוקף לע"ל לה להבידה אבל
בשביל שאבידה כבידו לא יפטור מלמיחב ריפתא לעניא כיון שיכול לקיים שהיה כדמוכח בביבא (דף ס"ה וס"ו) דלא נפקא לן מקרא
דשוקף במלוה פטור מן המלוה (א) אלא דוקא היכא שאפי' יכול לקיים שהיה ובכר' הוא דלמא ארס שיש לו תפילין בראשו וליניח בגדו
ומחזה בפתחו ופטור מן המלוה ועוד דפטרין אין בין המודר (גריס לנ) אמר דפרטור דרב יוסף לא שפיה ואור"י דלמיה רביה כלל דגס רבה מודה לרב
בביתו שפיה ופריה הוא פסק ר"ח וה"ג דהלכה כרב יוסף משום דפרטור דרב יוסף לא שפיה ואור"י דלמיה רביה כלל דגס רבה מודה לרב
ואפילו מאן דפרי למודר להחזיר אבידה לא שרי אלא משום דפרטור דרב יוסף לא שפיה ואור"י דלמיה רביה כלל דגס רבה מודה לרב
יוסף דשוקף במלוה פטור מן המלוה אלא דכ"ל דלא נעשה שומר סכר ככך ונ"מ הוא נגהה לך אסור לנודר אבל לא הוה שומר סכר
ואין לדקדק נמי בשמעתין דהלכה כרב יוסף דמחייב רב יוסף לעולם בניגוחו האשמהת וקמ"ל דלא צינעין דעת בעלים כדכר' אלעזר
והכי מוקי לה סוגיא דאלו מיליות (ב"מ ד' פ"א וס"א) כי גר'ה דרבה קבלה מרב יוסף דקרא כדכר' חמי ורבה נמי שהיה מדקדק
רבה ורב יוסף אלא בכברא בעלמא ליה קרא אלא האשמהת בעלמא דהה טעמא משום דמילי הגהה קא מטי ליה כדלעיל ולא פליגי
כדלמיה ליה מניגיה ואבידה פשיעה דלמא לא לריך קרא (א) ונראה לר"י דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחלה כדלמיה
במי שמת (ב"ב ד' קנ"ג) ואין לפרש דהיינו דוקא בבבא כדכר' כמו שיש מפרשים מדלמיה במי שחזרו (גיטין ד' ע"ג וס"ג) וסבכר' הוא
קמ"ל כרבה ובהא אין הלכה כרשב"ג ואין לומר דשמא כהדיא מילתא קיימא לן דהלכה כרבה דהוה ליה למימר והא קמ"ל בהא הלכתא כרבה
כדלמיה ובהא אין הלכה כרשב"ג ועוד דכפרק התפסד (ב"מ מ"ג) גבי מפקד מטות אלא שולמי מותרים ישתמש בהן (לר"י לא ישתמש בהן)
לפיכך אם אבדו חייב בלחייבם קאמר רב נחמן דקמ"ל כותיה בדיני נאנבו לא דמשום שהתירו לו חכמים להשתמש בהן איט נעשה רק
שומר סכר א"כ באלו מיליות (שם דף ס"ה) גבי מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב בלחייבם
לא הוי אלא ש"ס כמו שאמר שם לרבה ואין לומר דההם מודה רב נחמן דמייב בלויסון משום היסר השמים משום דבללו הכי היה שומר
שכר שהיה שומר אבידה דאין זה ככר' דמשום שני *סכרות דפטור מלמיחב ריפתא לעניא ועוד דמותר להשתמש לא יעשה בשביל
כך שואל אלא ש"ס בעלמא ועוד יש להביח רביה דהלכתא כרבה מדמוקין סתמא דגמרא מתניתין דהאומנין (ב"ב דף ע"ג) הלוחה על
המטבין שומר סכר מחזרתה ללא כרכי אליעזר דלמך במלוה חבירו על המטבין ואבדו יטבע ויטול מעותיו ולרב יוסף הא"מ
לאוקמה אפילו כרכי אליעזר דלמסקא מוקי טלהו אליניה ופוגענייהו במלוה לריך למשכן אי מנהו קעביד אי לא פ"י שריך
למשכן להשתמש בו ופוחת לו והלך מהלוחו כן פירש התם בקועטרס וא"כ הא"מ לאוקמה ממתין באלן לריך למשכן דכ"ע
מלוה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שפיה
וסי' דמה שהיא נכנסת:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה המעמיד
מ"י מ"י מ"י מ"י א
כ"ז א ב מ"י מ"י מה' א
מ"י מ"י מ"י מ"י א
ב"י מ"י מ"י מ"י א
כ"ז א ב מ"י מ"י מה' א
מ"י מ"י מ"י מ"י א
ב"י מ"י מ"י מ"י א

הגהות ותקונים א לעיל מר ע"ב: ב בי שום (ביש): ג ציל לא. (ביש): ד ציל קים (ביש):

תלמוד בבלי
בבא קמא
פרק ששי
בבא קמא
פרק ששי

דבעל בדוקא, אלא דקתני שהתנה עליה שלא תלך לעולם בשום צד לבית שהוא של אביה, ושומר זה בלשון מספיק כראוי.

כל י' יום הי"ז כריתות. פי' ומותרת ליגשא מיד³³⁰ ולא חיישינן שתבטל תנאה בידיים, כדברירנא בדוכתיה³³¹ בס"ד.

העושה פוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה. (כשרה) פי' ואינה סמוכה עליהם³³², כשרה. א"ר אהא כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. פי' שהרוח מגענעה פסולה, ומתני' אוקימנא באילנות קשין, ודנקיט גופיהן בהוצא ודפנא.

ת"ש³³³ הו' שם. פירוש בפסי ביראות, גדר או אילן כו'.

[כה, א] כל דירה שתשמישה לאויר. פי' שאינה עשויה לדור בה קבע³³⁴, אין מטלטל בה מדהבנן אלא בד' אמות בלבד, אלא אם כן הוא בית סאתים בלבד³³⁵ ולא יותר.

מתני' שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה. פירוש משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה, ומייתי לה בגמרא מקרא. ותימה דהא ודאי לא

אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא בשא"א לקיים שתיתן³³⁶, כי³³⁷ בעודו בסוכה או שמניח תפילין או שמתעטף בציצית או ישיבי מזוזה בפתחו אין לפטרו מכל המצות, ומה שאמרו³³⁸ בשומר אבדה שפטור מלתת פרוטה לעני, היינו בשעה שמגערה ומטפל בה, והיינו דאמרי³³⁸ ופרוטה דרב יוסף לא שכיחא כדפרישית בדוכתה³⁴⁰, וכיון דלא מיפטר אלא בעודו עוסק במצוה זו, ל"ל קרא פשיטא, למה יניח מצוה זו מפני מצוה אחרת³⁴¹. וי"ל דהא קמ"ל, דאפילו בעי להניח מצוה זו לעשות מצוה אחרת גדולה הימנה אין הרשות בידו³⁴², סד"א איפטורי הוא דמיפטר מינה אבל אי בעי למשבק הא ולמיעבד אידך הרשות בידו, קמ"ל דכיון דפטור מן האחרת הרי היא אצלו עכשיו כדבר של רשות, ואסור להניח מצותו מפני דבר שהוא של רשות. ועוד למדנו הכתוב דאע"ג דאיכא עליה מצוה קבועה לזמן ודאי, כגון ק"ש ושחיטת הפסח, וקודם לכן באת לו מצוה אחרת, ושתבטלנו מן האחרת אם יתחיל בה, רשאי הוא להתחיל בזו שבאה לידי עכשיו, ואם יבטל מן האחרת יבטל, ואינו חשוב פורק עצמו ממנה כשפורקה מעליו מהמת דבר מצוה, שאין

האי גזנא דאי מיטרדי בקיום מצות סוכה הו' מבטלי ממצות, [ולכן פטורין אע"פ שעכשיו אינם עוסקים במצוה, דהוא שעת חנייתן וכמש"כ רש"י], וכעין זה כתב רבנו לעיל י' ב ד"ה אמרו ליה, על עובדא דר"ח ורבה בר ר"ה דלכן היו פטורין משום שאם היו מתוירין אחר סוכה כשרה היו טרודין הרבה ובטילין ממצוה. ולפי"ו אפשר לומר דע"ז צריכין פסוק דאע"ג דכעת אינגו עוסק במצוה אפ"ה פטור, (ועי' ברכות טז, ב דגריסי' שם פרט "לשלוחי" מצוה), ואין להקשות ע"ז דא"כ שני פסוקים להולך למצוה ולחתן למה לי, דזה כבר יישבו רש"י ותוס' ד"ה ובלכתך, ועי' מש"כ בזה רבנו בגמ', (ולמסקנת הגמ' גם לרבנו תתישב קושיא זו כתירוץ רש"י), ונראה לומר בדעת רבנו דלכן לא תירץ כן משום דס"ל דזה גמי פשיטא דכל הולך למצוה חשיב מתעסק במצוה, וכמש"כ הרא"ה דההליכה היא האתחלתא של המצוה, ועי' מש"כ בהערות 381 384. והאור זרוע סי' רצט חולק על רבנו ותוס' וי"ל: וה"ג מסתברא (כמש"כ רש"י דשלוחי מצוה אף בשעת חנייתן פטורין) דת"ר בלכתך בדרך פרט לשלוחי מצוה ואי אינו יכול לקיים את שניהם אמאי אצטריך קרא למיפטריה, דמאי טעמיה יסתלק מן המצוה שעוסק בה ויתעסק במצוה אחרת, אפי' מצוה קלה לא שביק

330 וכ"כ רש"י. 331 ביזמא יג, א איתא דהאומר הי"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חי פלוני הי"ז כריתות, וכתב רש"י: ותיגשא לאחר מיתת פלוני. וכתב ע"ז רבנו בחידושי שם וי"ל: נראה שדימה רבינו ז"ל לזו לההיא דתניא הי"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו הרי זו מגורשת ותתן, ולאחר לא תגשא עד שתתן. אבל רבנו ז"ל אומר דלא דמי דתתם הוא שהתנאי בקום עשה ושמא לא תוכל לעשות, אבל תנאי זה וכל כיוצא בו שהוא בלא תעשה אין חוששין לשמא יתבטל בידיים וכ"כ בתוספות עכ"ל. 332 כ"כ רש"י והרא"ה. 333 מכאן עד המשנה ליתא בכ"י. 334 כ"כ הרא"ה, ועי' רש"י כאן ובעירובין טז, א. 335 שאז יכול לטלטל בכלה. 336 וכ"כ תוס' ד"ה שלוחי, וכן דעת ההשלמה והרא"ה והרא"ש והמכתם, וכן נראה דעת רה"ג ר"ח והרמב"ם עי' הערה 384, וכן דעת הצרור החיים ע' צט. ודעת הרשב"א והרא"ה אשבילי בברכות יא, א דאף ביכול לקיים שניהם פטור עי' בהערה הנ"ל וכן דעת המאירי והר"ן כאן, וכן דעת הראב"ד בהשגותיו על בעה"מ יא, ב בדפי הרי"ף, והא"ז סי' רצט עי' הערה 341. 337 מכאן עד וי"ל חסר בכ"י. 338 גדרים לג, ב. 340 שם יא, ב בדפי הרי"ף. 341 ותוס' ד"ה שלוחי כתבו דמתני' איירי בכי

תצ
בין
מיה
גה
יכה
נות
גאי
ופו
ייד
הק
זולי
יצה
מה

7

76 (רצט) (כה, א) מתני' שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, פירש רבינו שלמה זצ"ל הולכי צדק מנוה כגון ללמוד תורה או להקביל פני רצו ולפדות שנויים. פטורים ואפילו נשעת תנייתן¹. והכי מוכחא¹ בגמרא (כו, א) דתנו רבנן הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה [ביום]² וחייבין בלילה³, הולכי דרכים בלילה פטורים³ מן הסוכה בלילה⁴ וחייבין ביום, הולכי לדבר מצוה פטורין בין ביום בין בלילה. ומשמע אף על פי שאין הולכין אלא ביום, דאי בדאזיל ביממא ובלילא אפילו לדבר הרשות נמי פטירי כדקתני (בירושלמי) [בברייתא]⁵, כי הא דרב חסדא ורבה⁶ בר רב הונא כי הוּו מיקלעי בשבתא דריגלא לבי ריש גלותא הוּו קא גנו ארקתא דנהרא אמרי שלוחי⁷ מצוה אנן ופטירינגן. והכי נמי מסתברא (כה, א) דתנו רבנן (דברים ו, ז) בלכתך בדרך פרט לשלוחי⁸ מצוה ואי⁹ אינו יכול לקיים את שניהם, אמאי אצטריך קרא למיפטריה דמאי טעמיה יסתלק מן המצוה שעוסק בה ויתעסק במצוה אחרת, אפילו

1. מוכחא: א פ מוכח 2. [ביום]: א פ חסר 3. פטורים: א חסר 4. בלילה: פ חסר 5. (בירושלמי) [בברייתא]: א פ בירושלמי 6. ורבה: א פ ורבה 7. שלוחי: פ שילוחי 8. לשלוחי: פ לשילוחי 9. ואי: פ ואם

"דבעינן מחיצות מגיעות לתוך ג' לארץ ומכוונות לסכך, והאי דפנות הואיל ונעין ונדין ע"י רוח מצויה דיבשה לאו הכי הוּו". וכ"מ מהפמ"ג (א"א ס"ק טו). וכ"כ באג"מ (א"ח ח"ה סי' מ) שהרוח מרימה אותם מעל הארץ יותר משלושה טפחים, (אם כי חוכך להחמיר אף בקשורים מעלה ומטה ובצדדים). ולפי"ז תנועה במקום שאין הענפים זזים מלמטה הסוכה כשרה. אולם במשנה ברורה (תרל, ס"ק מה) כתב שאם הרוח מנידה אותם וע"י הרוח הולכת המחיצה וכאה הסוכה פסולה. וע"י בחזון איש (עירובין סי' עז אות ו) שפירש שפטול המחיצה היינו כשהרוח מפזר את הענפים באופן שהם מתרחקים שלשה טפחים זה מזה, ובטלה המחיצה באותה שעה, לכן גם בזמן שהמחיצה שלמה, יש לפוסלה, משום שהיא מחיצת עראי כיון שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. אולם מחיצה הזזה בשלמות לכאן ולכאן, כשרה. וע"י שו"ת יחוה דעת (ח"ג סי' מה) במש"כ על דברי התו"א.

א שתי שיטות עקריות בראשונים כאלו תנאים פטור מקיום מצוה נוספת. לשיטת התוס' (סוכה כה, א ד"ה שלוחי) פטור רק אם אינו יכול לקיים שתיהם. וכן שיטת הרא"ש

מצוה קלה לא שביק בעבור מצוה חמורה שאין אדם יודע מתן שכרן של מצות, ותו דאל תהיו כעבדים¹⁰ המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס (אבות פ"א, ג), אלא ודאי אף על פי שיכול לקיים את שניהם פטריה רחמנא וגזירת מלך היא¹¹.

ודווקא שעוסק במצוה בידי כגון משקה אבידה או מאכיל דמיפטור בההיא שעתא למיתב¹¹ פרוטה לעני, אבל בשעה שאינו מאכילה ואינו משקה אותה חייב ליתן לו פרוטה אף על פי שהאבידה היא¹² בביתו משתמרת. וכן הא דתניא (כו, א) ר' חנינא בן עקביא אומר כותבי ספרים תפילין ומזוזות ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקים¹³ במלאכת שמים לאתווי מוכרי תכלת פטורין מקריאת שמע ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי¹⁴ רבי יוסי הגלילי, שהיה רבי יוסי הגלילי אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה, היינו דוקא בשעת כתיבה ובשעת מכירה וקניה אף על פי שהיה יכול באותה¹⁵ שעה להושיט פרוטה לעני (פטור)¹⁶ או לומר לו קח פרוטה

10. תהיו כעבדים: פ תהיו כעבדין 11. למיתב: א לימית' פ למיתן 12. היא: פ חסר 13. העוסקים: א פ העוסק 14. דברי: א חסר 15. באותה: פ באותו 16. (פטור): א פ פטור

(פ"כ סי' ו). לרבינו שיטה שניה שהעוסק במצוה אחת פטור מכל המצוות אפילו יכול לקיים שתיהן. וכן משמע מפה"מ לרמב"ם (אבות פ"א, ב). וכן כ' הר"ן (סוכה יא, א ברי"ף). ובביה"ל (א"ח לח ד"ה אם צריך) כתב שרוב הראשונים סברו כרבינו. בשו"ת מהר"ח או"ז (סי' קפג) באר שיטת רבינו. שיטת הריטב"א (סוכה י, ב; כה, א; קידושין לב, א; שבועות ל, א) נראית כשיטת ביניים, מחד הוא כותב כתוס' שכיון שיטדרו אין להם לעסוק במצוה אחרת, ומאידך כותב שאחר שהחל לעסוק במצוה אסור להם להפסיק ולעסוק במצוה אחרת. נראה ששו"ע והרמ"א (א"ח לח, ח) חלקו ביניהם כאיזה שיטה לפסוק, השו"ע פסק כתוס' ורא"ש, והרמ"א פסק כר"ן ואו"י.

ב טעם פטורם ביום משום 'תשבו כעין תדורו' וחייבים בלילה במצות סוכה כיון שאינם הולכים (רש"י). ג הראב"י (ח"כ חולת) כתב: "ונראה לי הטעם משום דכשנחים וישנים בהנאתם בלילה יכולים למחר לעסוק טפי, והוּו בכלל עוסקי מצוה". ותוס' (כה, א ד"ה שלוחי) כתבו משום שאם היו עוסקים בבניית סוכה היו מטרידי ממצותן. אולם הר"ח או"ז הקשה שא"כ אף עיסוק בדברי הרשות פוטר ומשום תשבו כעין תדורו. אלא הטעם שלא

ספר אור צדק
 רבינו יצחק ל"ע נציג מו"ח
 מבין גורן ישיבת אור צדק
 מבין ירושלים - ג' 1921

זו פטורי ואף על פי שהיה יכול¹⁷ לקיים את שניהם לזה איצטרך קרא. אבל בשעה שהוא כותב תפילין ומזוזות שאינו יכול באותה שעה להתפלל או להניח [תפילין]¹⁸ מפני שמתבטל מכתובה להא לא איצטרך קרא דמסברא הוא פטור כיון שאינו יכול לקיים את שניהן דאמאי יניח מצוה שעוסק בה ויתעסק במצוה אחרת. וכן רב הסדא ורבה¹⁹ בר רב הונא דהווי גנו²⁰ ארקתא דנהרא (כה, א) אף על פי שהיו יכולין ללכת לסוכה משום דהואיל שהיו הולכים²¹ לדבר מצוה ועדיין לא הגיעו²². לשם הוה כמולין אבידת בהמה להשקותה שפטור מלידת פרוטה לעני עד שישקנה, כך הם שבאו לשמוע הדרשה ולהקביל פני ריש גלותא²³ פטורין מן הסוכה עד שישמעו את הדרשה ויקבלו פני ריש גלותא²³ ואע"פ שהיו יכולין²⁴ הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום, בלילה²⁵ פטורים מן הסוכה²⁶ בלילה, והולכי שהוא מתעטף בציצית

או לובש תפילין פטור מכל המצות, אבל אחר שנתעטף ולבש תפילין חייב כי אין זה קרוי עוסק במצוה, ותו דגבי ציצית אין שייך לומר עוסק במצוה דאי בעי לא מיכסי כלל דלאיכסויי לא חייביה רחמנא. L

(כה, ב) אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בסוכה. פשיטא, דהא איזה גופיה אמר לעיל אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה, מהו דתימא³⁵ הואיל ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה הא נמי מצטער הוא קמ"ל, כי קאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה הני מילי היכא³⁶ דמצטער ממילא שהסוכה מערמוי כגון ממה או לני או סרמון הדברים שסיך

17. יכול: א יכול באותה פ יכול באותו שעה 18. [תפילין]: א חסר פ תפילין 19. ורבה: א פ ורבא 20. גנו: א פ גני 21. שהיו הולכים: א פ והולכין 22. הגיעו: פ הגיע 23. גלותא: א גלות פ גילותא 24. שהיו יכולין: פ שהיו יכולין 25. בלילה: פ הולכי דרכים בלילה 26. מן הסוכה: ג חסר 27. מן

הסוכה... מן הסוכה: ב חסר 28. מן הסוכה: ו ג חסר 29. שאין הולכין: נ שאינו הולך 30. ומשקה: ו ב להשקות ומשקה ג להשקותה ומשקה 31. ומאכילה: ו ב ג או מאכילה 32. מתעטף: ט התעטף 33. שנתעטף או שלבש: ב ו ג נתעטף או לבש 34. עוסק: ו עוסק 35. דתימא: פ דתא 36. היכא: פ היכי

בנו או חזרו אחר סוכה משום שהיו עוסקים במצוה ופטורים מכל מצוה אחרת. ד הרמ"א (שו"ע או"ח לה, ח) כתב כך: "אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טורח, יעשה שתיהן" כמקור לדברים נרשם הגה"א בשם א"ז ור"ן פ' הישן. אולם מדברי רבנו כאן נראה שהסיומת שיעשה שתיהן היא עפ"י הר"ן (סוכה יא, א ברי"ף ד"ה ואיכא) ולא מדברי רבינו. ע"י בשד"ח (אסיפת דינים, כללי הפוסקים יד אות ד) בשם כמה אחרונים שהציונים בהגהות הרמ"א אינם מהרמ"א. ונראה שאף רבינו מסכים לדברי הר"ן. וכ"נ מתשובת מהר"ח אר"ז (סי' קפג). אף תוס' (כה, א ד"ה שלוח) סוברים כרמ"א לגבי שלוחי מצוה, אולם מחלוקתם היא מהו גדר עוסק לתוס' דוקא כשעיסוק במצוה אחרת יגרום להפרעה למצוה שכבר עוסק בה, אולם עצם העיסוק במצוה אחרת אינו פוטר, ולרבינו אם במצוה שמקיים יש עיסוק אפילו מועט נפטר. וכך עולה מדברי רבינו לגבי כותבי ספרים שפטורים בשעת קניה ומכירה, וכך מסיק הר"ח או"ז שההולכים ללמוד פטורים אפילו מציצית ותפילין, אלא

שאם רצו מותרים כנשים. וראבי"ה (כהנה לעיל) נראה שסבר עקרונית כתוס'. זה הובא בהג"א (פ"ב סי' ו הגהה א). ו הרא"ש (פ"ב סי' ז) כותב שהאבל מצטער מעצם הישיבה בסוכה כיון שרוצה להיות במקום צער כדי להיות טרוד בצער. קמ"ל רבי אבא שאינו נפטר מהישיבה בסוכה שאין הצער מחמת הישיבה אלא מחמת אבלותו. והו"ד ע"י המג"א (תרמ, ס"ק י). בס' תניא (רבה) כתב שאם האבל אינו יכול להסיר צער המת מלבו פטור מן הסוכה. ובמשנ"ב (תרמ, ס"ק לא) כתב שהישועות יעקב חלק על התניא בכך. ז עפ"י רש"י ד"ה פשיטא. ח לגבי אונן במצות סוכה - המאירי (כה, ב ד"ה אבל) הביא דעה שפטור לאחר שקבר את מתו. ובשם חכמי נרבונה כתב שאונן חייב בסוכה. והפמ"ג (תרמ אי"א ס"ק י) כתב שכיון שאם אוכל חוץ לסוכה עובר בקום עשה חייב במצות סוכה. ובמשנ"ב (תרמ, ס"ק לא) כתב שהפמ"ג הסתפק בכך, ובשם הבכורי יעקב כתב שפטור.

גזירות חכמים זו מזו כמו שהביאו החוס' 17 מן הירושלמי פרק קמא דשבת 18.

וכיון שרבותינו גזרו על אשת חמיו מטעם שאמרנו, הרי היא שניה ואין לה כתובה לא פירות ולא מזונות ולא בלאות 19. ופי' אעפ"י 20 פוסק רב נחמן בשם שמואל דהלכה כר' מאיר בגזירותיו ואסור לאדם שישהה את אשתו שעה אחת בלא כתובה, והכא היא מרגלה ליה וקנסו אותה בכתובה. ואפילו אם היה רוצה לכתוב לה, לא שבקינן ליה, כמו בשניה דברייתא 21. ועוד דבר פשוט שאם היה אדם עובר על תקנת רבינו גרשם מאור הגולה צ"ל והיה נושא שתי נשים, שהיינו כופין אותו להוציא, כ"ש העובר על גזירת רבותינו חכמי התלמוד. ועל כן נראה שיוציא. העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

משמע מדרצה לאוסרה מדאורייתא. ואין זה כחורגה הגדילה בין האחין דפי' משוח מלחמה 13, דהתם לא אסר אלא גדילה, אבל אינה גדילה בין האחין שריא, ה"ה גדילה שניכר שאינה אמותו, כגון שהיא יותר זקנה מאם האחין, התם לא אסר לה אלא משום שיסברו שהיא אמותם ולזה מסיק התם דלא חיישינן, אבל משום שמא יתיר גם זו חיישינן. והתם אין שייך לומר שיסברו שבת אשתו קורא הכתוב בתו, ואם חתיר חורגה יבא להתיר אחותו אעפ"י שכתב 14 להדיא בת אביך, דכתב 15 קרא אחרינא בת אשת אביך מולדת אביך. וגם דורות הראשונים לא חשו לאוסרה מטעם שכתבתי לעיל. ורבותינו שהיו בדורות שאחריהם חשו לכך 15 ואסרוה. וחורגה, אפשר שלפי דבריהם תאסר, ומ"מ כיון שלא מצינו להדיא שאסרוה אין לנו לאוסרה 16, דאין למדין

סימן קפג

משמע בגמ' 2 דקאמר הולכי לדבר מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה, משמע אעפ"י שאין הולכים אלא ביום דאי בדאולי בימא ובליליא אפילו לדבר הרשות פטורים כדקתני בבבביתא. ועוד עובדא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דגנו ארקתא דנהרא 10. ותימה אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורים, דאטו אדם שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו ומזוזה בפתחו מי מיפטר בכך משאר מצות עכ"ל. ושמא אין זה ראיה דפשיטא בשעה שאינו עוסק במצוה כלום אלא מקיימה, שבכך לא יפטר מכל המצות. ומילה תוכיח שכל ישראל יש עליהם → מצות מילה ודוד אמר עליה מזמור 11 כשנכנס לבית המרחץ וראה עצמו ערום מכל המצות ונזכר שהיתה מצות מילה בשרו ואמר מזמור למנצח על השמינית 12, אלמא שזוהו קיום מצוה 13 כתפילין שבראש וציצית שבבגדו 14 ואעפ"י חייבין בכל המצות 15. אבל כשהתחיל לעסוק במצוה ולא גמר עסקו כגון שהולך ללמוד תורה 16 או לשמוע דרשה או להקביל פני רבו, אפילו בשעת חנייתו ואפילו הגיע למקום שרוצה לילך והתחיל ללמוד כל זמן שלא גמר לימודו הוא פטור מכל המצות.

7 בפלוגתא דרבה ורב יוסף בשומר 1 שפ"י 2 צ"ל דאין שומר אבידה פטור מפרוטה דרב יוסף כל זמן שהאבדה בכיתו כי אם כשמתעסק בה לצורכו, מדאמר תלמודא פ' אין בין המודר 3 פרוטה דרב יוסף לא שכיחא. ואיני מבין דפלוגתייהו דר' אמי ורב אסי דפליגי התם אמתני' 4 דהמודר הנאה מחברו מחזיר לו אבידתו, חד אמר לא שנו אלא שנכסי מחזיר אסורין על בעל האבידה דדידיה קא מהדר ליה, אבל נכסי בעל האבדה אסור אמחזיר לא, דקא מתהני מפרוטה דרב יוסף. וחד אמר אפילו נכסי בעל אבדה אסורה אמחזיר מחזיר דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא, התם ע"כ פליגי כשהמחזיר בשעה שמוצא האבידה מכיר את בעל האבדה ולאחר יחזירנה לו ולהכי קאמר דבזמן מועט כזה לא שכיחא. דאם אין המחזיר יודע בשעת מציאת האבדה של מי היא על כרחו יגביהנה וכשיכיריו ויבא המודר ויתן סימנו ע"כ יחזירנה לו. ולכך אפילו יפטר מפרוטה דרב יוסף כל זמן שהאבירה בכיתו לא שכיחא התם כדפי' 5.

ורש"י 6 צ"ל פי' 7 דהולכי לדבר מצוה פטורין מן הסוכה אפילו בשעת חנייתו. וכתבו החוס' 8 וז"ל, וכן

אכן ודאי מפשטות ד"י רבינו אין נראה כן. 13. סוטה מג, ב. 14. ויקרא יח, ט. 15. שם יח, יא. 15. *בנדר-לבד. 16. ע"י היטב בחו"י שבת יד, א ד"ה תנא. (וע"ז קאי פ"ק דשבת ש"י רבינו בסמוך וכמו שהואר לעיל סי' י.) וכ"כ בחולין קד, א ד"ה ומנא ובנדה לג, ב ורמיהו. 17. ל"מ שהוכירו כן בשם הירושלמי. 18. יד, א תור"ה תנא. 19. כדאמר ביבמות פה, א. 20. כתובות ס, ב. 21. יבמות כא, א.

סי' קפג: 1. ב"ק נו, ב. 2. בחוס' שם ד"ה בההיא ובכ"מ כט, א ד"ה והוי ובסוכה כה, א ד"ה שלוחי. 3. נדרים לג, ב. 4. שם בע"א. 5. ע"י לעיל סי' קס"א וקס"ג מה שהשיב המשיב שם ע"ד רבינו. 6. בנדר-דש"י. 7. סוכה כה, א ד"ה פטורין מן הסוכה. 8. שם ד"ה שלוחי. 9. שם כז, א. 10. שם. 11. כדאיתא במנחות לג, ב. 12. תהלים יב, א. 13. בנדר במקו"ז איתא-מצות תפילין. 14. רבינו לשי' לעיל סי' י"א דס"ל דמצות מילה מהיא מצוה נמשכת כל ימי חייו ע"ש ובהער' 6 שם. 15. ע"י לעיל סי' קס"א מה שהשיב המשיב שם ע"ד רבינו כאן ומשי"כ שם בהער' 29. 16. מדי' רבינו משמע דגם בת"ח איכא הך דינא דעוסע במצוה פטור מן המצוה וכ"מ ממש"כ להלן בסמוך, וכפי זה בחורים ההולכים ללמוד תורה וכו' וע"י ברכ"י או"ח (סי' ל"ח

ספר גמולות מהר"ח אור זרוע

הר"ח ל' א"י - אטנני' קן הרב"ע ל' יצחק אור
נכון 4' הרב"ע ל' מנחם אביסן א"ח"א
ר"ס

או נאמר כמו שיכול לצאת מן הסוכה לילך לדבר הרשות מתשבו כעין תדורו, שכך פירשו התוס' ד"ל, הולכי דרכים כיום פטורין מן הסוכה ביום כל זה נפקא מתשבו כעין תדורו שכשארם הוא בביתו אינו נמנע מלצאת לדרך עכ"ל. וכ"ש שמוחר לצאת מן הסוכה מטעם זה ולילך לדבר מצוה²². ואחר שכבר התחיל לעסוק בדבר מצוה ולילך ללמוד או לשמוע דרשה הוא פטור מכל המצות עד שילמוד או ישמע הדרשה. ואפילו אם אינו ירא להפסיד מצותו אם ילך לקיים מצוה אחרת או יתן פרוטה לעני, כאשר כתב רבינו אבא מארי זצ"ל, דאי כמו שכתבו התוס' שלכך הוה גנו ארקתא דנהר' דאי הוה טרידי בקיום מצות סוכה הוה מטרדי ממצותן, א"כ אפילו לדבר הרשות נמי כגון אם היו באים לקנות סחורה והיו יראים אי מטרדי בקיום מצות סוכה ילכו הסותרים ויפסידו, יפטרו מטעם תשבו כעין תדורו שבשביל כך היו ישינים חרץ לביתם, אלא כאשר כתב רבינו אבא מארי ז"ל כן נראה²³.

וכפי זה בחורים ההולכים ללמוד תורה פטורים מכל המצות כל זמן שהם בבית רבם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא שהיו פטורים כל זמן שלא שמעו הדרשה²⁴. ומ"מ אם ירצו לברך על הציצית ועל התפילין יכולין, מידי דהוה אנשים שפסק ר"ת²⁵ זצ"ל שהנשים יכולות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא²⁶ ולהכי יוכלו להוציא בתקיעת שופר את החייבים, ולא אמרינן דלא אתי הפטור אפילו מדרבנן ויוציא את החיוב דכל ישראל עריבים זה בזה²⁷ וכדאמר בר"ה²⁸ דכל הברכות אעפ"י שיצא מוציא.

וכפי מה שכתבתי יכול להיות דשומר אבידה יפטר מפרוטה דרב יוסף כל זמן שהאבידה בביתו, שהרי התחיל לעסוק בה להחזירה ולא גמר עסקו

וכן משמע מלשון אבא מארי¹⁷ רבינו זצ"ל שכתב וד"ל, והא דתניא¹⁸ כותבי ספרים תפילין ומזוזות ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאחייזי מוכרי תכלת פטורים מק"ש ותפלה ומכל מצות האמורות בתורה דברי ר' יוסי הגלילי, שהיה ר' יוסי הגלילי אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה, היינו דוקא בשעת כתיבה ובשעת מכירה וקנייה. אעפ"י שהיה יכול באותה שעה להושיט פרוטה לעני או לומר לו קח פרוטה זו פטור, אעפ"י שהיה יכול לקיים את שניהם לזה אצטרין קרא. אבל בשעה שהוא כותב תפילין ומזוזות שאינו יכול באותה שעה להתפלל או להניח תפילין¹⁹ מפני שמתבטל מכתובה, להא לא אצטרין קרא דמסברא הוא פטור כיון שאינו יכול לקיים שניהם, דאמאי יניח מצוה פטור בה ויעסוק במצוה אחרת. וכן ר' חסדא ורבה בר רב הונא דהוה גנו ארקתא דנהרא אע"פ שהיו יכולים ללכת לסוכה, משום דהואיל שהיו הולכים לדבר מצוה ועדיין לא הגיעו לשם הוה כמוליך בהמת אבדה להשקותה דפטורי מלידת פרוטה לעני עד שישקנה, כך הם שבאו לשמוע הדרשה ולהקביל פני ריש גלותא פטורים מן הסוכה עד שישמעו הדרש' ויקבילו פני ריש גלותא אעפ"י שהיו יכולים ללכת לסוכה עכ"ל. אבל התוס'²⁰ כתבו דהכא נמי דהוה גנו ארקתא דנהרא דאיירי בכה"ג דאי מטרדי בקיום מצות סוכה הוה מטרדי ממצותן²¹ עכ"ל.

ועתה צריך ליתן טעם למה יניח מצות סוכה וילך לשמוע הדרשה, ולמה לא ילך לישן בסוכה ולא ישמע הדרשה דהעוסק במצות סוכה פטור מלשמוע הדרשה ולהקביל פני רבו. ואם היה כך שהתחילו לילך לשמוע הדרשה ולהקביל קודם החג שעדיין לא התחילו במצות סוכה הוה ניחא, אבל כבר התחילו לקיים מצות סוכה מאיזה טעם יצאו מן הסוכה לקיים מצוה אחרת.

שם שהארין בזה ובד"י רבינו ואכמ"ל. 17. או"י ח"ב סי' רצ"ט והובא בקיצור בהג"א סוכה פ"ב סי' ר'. 18. סוכה כו, א. 19. תיב"ז הוספתי מהאו"י שם וכה"ש במוסגר כזה. 20. שם כה, א ד"ה שלוחי. 21. וכ"כ הר"ן בסוכה שם (יא, א מדפה"י) דודאי בשעה שהאבידה בביתו לא מיפטר דעוסק במצוה אמרינן ולא מקיים מצוה, אבל בעוסק במצוה אף אי יכול לקיים האחרת פטור ע"ש. 22. שם כו, א ד"ה הולכי. *22. ע"י בחשוכת רבינו לקמן קצ"ו ובהער' 5 שם. 23. ע"י רש"י שם ד"ה הולכים לדבר מצוה, שכ', אע"פ שאין הולכים אלא ביום ומשום דטרודין במחשבת המצוה ותיקוניה פטורין מן המצוה עכ"ל. ולפי"ז שפיר יש לחלק בדבר הרשות ליכא ה"ט וכמוש"כ התוס' שם כה, א ד"ה ובלכתך, דבטירדא דרשות מיבעי ליה ליתוביה דעתיה ע"ש. (ע"י ערול"ג שם ע"ד התוס' ד"ה שלוחי עמש"כ וצריך לומר וכו', שכ כן כ"י ג"כ רש"י בסוגיא דלקמן. וכונתו לדי' רש"י הנ"ל, אך צ"ע דטעם רש"י לעני"ד שונה מדי' התוס', דתוס' ס"ל דמיפטרי משום דאי מיטרדי בקיום מצוה הוה מיטרדי ממצותן, וטעם רש"י הוא משום דטרידי במחשבת מצוה כפטור חתן וצ"ע). ובראבי"ה (סי' תרל"ה) הובא בהג"א שם (פ"ב סי' י') ובהגמ"י ה"ל סוכה (פ"י אות ד') כ' דמיפטרי אף בלילה משום דכשנחים וישינים להנאתן יכולין למחר לעסוק טפי והוה בכלל עוסקי מצוה ע"ש. וגם טע"ז שייך דוקא בדבר מצוה ולא בדבר הרשות וא"כ אין להכריח דהחילוק הוא דוקא כמוש"כ האו"י ורו"ק. וע"י לעיל סי' קס"א מה שהשיב המשיב שם ע"ד רבינו בזה. 24. ע"י פסקי תשובה שם בהערות מש"כ בזה. 25. ע"י עירובין צו, א ד"ה דילמא ובר"ה לג, א ד"ה הוא ובקידושין לא, א ד"ה דלא. 26. משמע מדי' רבינו דלד' החולקים על ר"ת וס"ל דאין נשים מברכות על מעשהו"ג, ה"ה העוסק במצוה הפטור מן המצוה אף אם רוצה לקיימה אין לו לברך עליה ובפשיטות נראה דהוה ג"כ דעת ר"ש בן חפני גאון המובא בטור (או"י סי' ל"ח) ודי' הג' מהר"ח שם דחוקים מאד (ע"י שו"ת יבי"א ח"ה או"ח סי' מ"ג אות ב'). אכן מדי' המאירי עירובין צו, א מבואר דיש לחלק בזה דדוקא במעשהו"ג דנשים פטורות לגמרי מהם אין להם לברך עליהם דאין יאמר וצונו, משא"כ היכא דפטור רק משום דין עוסק במצוה וכו' שפיר יכול לברך אם ירצה לקיים מאחר ואינו פטור מעצם מצוה ע"ש. וע"ע בשו"ת דברי יששכר (או"ח סי' ז') שדו אי פטור עוסק במצוה הוה מדי' ריחוי או היתר ופשיט דהוה דחוי ולפי"ז ודאי דיכול לברך. וע"ע שו"ח ארו נחיה

שמיירת אבידה דהשמירה היא המצוה וממנה תהנה⁴⁴ ולכך הוי ש"ש. ורבה מדרמה הך לכל הני ואומר דאין הנאה זו שזכר המצוה אלא מגזרת מלך⁴⁵ הוא פטור. וכפי זה אז יש ראייה מההיא דגדרים⁴⁶ דהלכה כרב יוסף, דהוי מצי לאוקמי פלוגתייהו דרב אמי ורב אסי בדרכה ורב יוסף ומוקי כ"ע כרב יוסף ופליגי אי שכיחא, ש"מ דהלכה כרב יוסף. ולא יהא עתה ראייה מדפסיק תלמודא בבבא בתרא⁴⁷ ובה ורב יוסף הלכה כרבה לכד משדה ענין ומחצה. ואע"ג דבכולא תלמודא קאמר כמו שהוכיח ר"י⁴⁸ זצ"ל מההיא דגיטין⁴⁹, הכא שאני דרב אשי דהוא בתרא סבר כרב יוסף, שהרי הוא סדר התלמוד והוא מוקי פלוגתא דרב אמי ורב אסי דפליגי בשכיחא וכ"ע סברי כוותיה. ולכך לא כלל אותו בהדיה שדה ענין ומחצה משום דרב אמי ורב אסי סברי כוותיה דרב יוסף. ואפילו אם היינו אומרים דפליגי בדרכה ורב יוסף, חד מנייהו סבר כוותיה, דאי תרוייהו כרבה מאי טעמא דמאן דאמר אין מחזיר מ"ש ממעין ושופר.

ג מה שהביא ר"י⁵⁰ זצ"ל ראייה דהלכה כרבה מדמסיק סתמא דתלמודא פ' האומנין⁵¹ מחזורתא מתניתין דלא כר' אליעזר ולא מוקי לה במלוה ואין צריך למשכון דלכ"ע מצוה קא עביד, לא ידעתי מה מצוה יש בשמירת המשכון, בזה יש מצוה כשמשתמש במשכון ופוחת בכך מחובו כעין דחנן התם⁵² אבא שאול אומר מותר להשכיר משכון של עני לאחרים ופוחת תמיד מן החוב מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים. וכשהוא בעצמו משתמש בו סבר ר' אליעזר דלאו מצוה קא עביד, אבל כשאין צריך למשכון אין שום מצוה בשמירת המשכון. ובשביל שעשה מצוה בהלוואה לא

המוטל עליו²⁹, מידי דהוי אשבתא דריגלא³⁰ שביזום השבת לא היה מוטל עליהם לעשות כלום דלילך בדרך אין יכולים אעפ"כ גנו ארקחא דנהרא. ולפר"י³¹ זצ"ל שאינו פטור מפרוטה דרב יוסף כל זמן ששומר האבידה בביתו אלא בשעה שעוסק בה לשוטחה וכיוצא, אינו מבין למה יחשב שומר שכר על שמירתה שמה אינו נוטל שום שכר אלא שכר פעולתו שמוליכה להשקותה או לשוטחה, והלא האומנים אינם נעשים שומרי שכר מחמת שכר טרחם אלא בההיא הנאה דקא תפיס לה אנגריה³². ולפי איבעית אימא דפ' האומנין³³ דמוקי לה כר' מאיר דאמר שוכר³⁴ כנושא שכר וכדמחליף רב' בר אבון התם משום דלהנאתו לכך הוא אצלו לבד³⁵ אע"ג דשקיל אגר טרחיה הוי שומר שכר וכן שוכר³⁶, אבל הכא אינו שומרה בשביל פרוטה דרב יוסף ולכך לא יחשב שומר שכר³⁷. ופ' ראוהו כ"ד³⁸ אמר רבא המודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכן המודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה, ואמאי והלא הוא נהנה בטבילה זו פרוטה דרב יוסף וכן התוקע מהנהו פרוטה דרב יוסף³⁹. ובגדרים⁴⁰ תנא המודר הנאה מחברו מלמדו מדרש הלכות ואגדות, ואמאי והלא מהנהו פרוטה דרב יוסף⁴¹. ועוד וכי רבה לא יחשיבו שומר שכר אפילו אם נהנה מנה או יותר, כגון בשעה ששוטחה בא עני שהיה צריך ליתן לו מנה וכיוצא בזה א"כ יחשב אז שומר שכר⁴². ועוד וכי המוהל או המטביל עבד חברו דנהנה פרוטה דר' יוסף יחשב שומר שכר על העבד. והקובע מזוזה בבית חברו יחשב שומר שכר על הבית והרבה כיוצא בזה.

אלא בכל הני מודה רב יוסף דאינו נהנה כי אם מן המצוה ולא מן המעין והשופר וכן כולם, לבד⁴³ גבי

29. היינו דבכה"ג לא דמי ללוכש תפילין וכו' הוה מקיים מצוה ולא עוסק במצוה (עי' הער' 21), משא"כ משיב אבידה חשיב עוסק במצוה כ"ו שלא השיבה ושמרה כדי להשיבה ואי"ו מקיים מצוה בעלמא, אכן באר"ז שם מבואר להדיא דהנהג דפליג אר"י וס"ל דמיפטר בעוסק במצוה אף ביכול לקיים האחרת וכמוש"כ רבינו לעיל, מ"מ כ' דבאבידה ככה"ג לא מיפטר דלא חשיב עוסק במצוה ע"ש וצ"ע. 30. סוכה כו, א. 31. בנד"ופר"י. 32. כדאימא בב"מ פ, ב. 33. שם. 34. בנד"שומר שכר. 35. תיב"ז הוספתי מכת"י. 36. היינו דהתם מאחר ומשמרה בשביל כך הגם דאי"ו שכר שמירה אלא שכר טירחא, מ"מ חשיב ש"ש משא"כ הכא וכו'. 37. שהרי אינו נפטר מפרוטה דר"י לשי' ר"י אלא בשעה שעוסק בה לשוטחה. 38. ר"ה כת, א. 39. עי' תוס' שבועות מד, ב ד"ה ורב, שהקשו כן וכי ליישב דשאני התם דיכול לכוין לתקוע ולטבול במקום שלא יבוא שם עני באותה שעה ע"ש ובעין רועים מע' דבר שאינו מחכוין (אות י"ד) מה שביאר בזה. 40. לה, ב. 41. עי' לעיל סי' קס"א בחשבות המשיב שם ער"ר כאן במקביל להער' 35 שכי' לו שבתוס' שלנו הקשו קושיא זו ולפנינו ל"מ דר' וע"ש מש"כ הוא ליישב קושיא זו וע"ע שר"ת יבי"א (ח"ד יו"ד סי' י"ט אות ה') שהביא קושיא זו מסי' מחנה יהודה למהר"י אשכנזי (סי' רס"ז) וע"ש מש"כ בזה ויל"ע ע"ד מדי' המשיב לעיל שם ער"ר ומש"כ שם בהער' 37 ואכמ"ל. 42. לד"י רבינו בסמוך שכי' דרבה ס"ל דאין הנאה זו שכר המצוה וכו' א"כ אף כגוונא שבאמת נהנה מן פרוטה לא יהא ש"ש ועי' תוס' שבועות מד, א ד"ה שומר, שכתבו דרבה ס"ל דמשום הנאה פורתא כזאת דלא שכיחא לא חשיב ש"ש ע"ש ויש להסתפק בכוננתם כוה דאפשר דג"כ ס"ל דאף כנהנה מן פרוטה כגון שבא עני באותה שעה שטיפל בה ונפטר מהך פרוטה מ"מ לא יחשב משו"כ ש"ש דמאחר ואינה שכיחא אינו נחשב כשכר לזה (ועי' היטב תוס' שם כ"ע ב"ה ד"ה ורב) וכ"כ בנתיב"מ (סי' רס"ו סק"ג) שאף אם נפטר פעם מפרוטה דר"י אינו ש"ש משו"כ ע"ש, אך עי' בשו"ת הרשב"ז (ת"א סי' תקי"ט) שכי' דאפשר שאף רבה מודה שאם נגנבה או נאבדה בשעה שהוא מתעסק בה חייב שהרי באותה שעה פטור היה מלמיתב ריפתא לעניא ע"ש והיינו דלשי' אפשר שרבה חולק רק בזה דס"ל דמשום הך פרוטה אינו נחשב ש"ש אף בשעה שאינו מתעסק בה, אבל בשעה שמתעסק בה מודה רבה דחשיב ש"ש מאחר ואם יבוא עני באותה שעה יפטר משום עוסק במצוה ועי' בסי' חסד ומשפט (סי' רס"ז) מש"כ בדי' הרשב"ז ואכמ"ל. 43. בנד"לכך. 44. נדצ"לנהנה. 45. בנד"המלך. 46. הני"ל בתחילת התשובה. 47. קיד, ב. 48. בתוס' שם וכפידושו' ט. א ד"ה והלכתא. 49. ער. ב והא קי"ל הלכתא כרבה. 50. בתוס' ב"ק נו, ב ד"ה בההיא ובכ"מ כט, א ד"ה והוי

ותרתי קתני והכי קאמר החזירה שחרית למקום שיראנה דעייל ונפיק וחזייה ליה אינו חייב ליטפל בה. מסתברא דאורחא דמילתא נקט במאי דקאמר החזירה שחרית דהתם אורחא דמילתא דעייל ונפיק אבל ודאי מסתבר דלא מפטר מוצא אבדה עד דחזי ליה לבעלים דעייל ונפיק. ואפשר דחזי ליה אף כשהחזירה בצוהרים והחזירה בצוהרים דנקט משום דמסתמא לא עייל ונפיק וכיון דכן לא חזייה הוי מוצא אבדה ונגנבה או אבדה חייב באחריותה. ואף על גב דקיימא לן כרב יוסף הכי קיימא לן. והאי אוקמתא דרבה מסתברא דבעיקר דינא מודה רב יוסף והכי משמע ליה נמי החזירה למקום שיראנה שהמוצא רואה הבעלים שהם במקום שיכולים לראותה. הרא"ה ז"ל. ולענין פסק כתב הרב המאירי ז"ל וזה לשונו החזירה למקום שהבעלים נכנסים ויוצאים שם תמיד אם בשחרית שדרכן של בעלי בתים להיות בבתיהם אינו חייב ליטפל בה עוד אף על פי שאינו מקום המשמך שהרי מכל מקום דרכן של בעלי בתים לצאת משם תמיד ורואין אותה. ואם היה בצוהרים לא נפטר בכך שמן הסתם אין בעל הבית בכיתו ואם נגנבה משם חייב אף לדעת האומר שומר חנם הוא שזו פשיעה. ודבר זה שאנו פוטרין בשחרית רבותי פירושה אף בבעלי חיים ולא נאמר כגמרא לדעתם מודינא לן בבעלי חיים כיון דנקיט נגרי ברייתא אלא ללמדנו שאף אם נגנבה מביתו חייב אף לדעת האומר שהוא שומר חנם מפני שפשע כמו שביארנו למעלה. ומכל מקום גדולי המחברים כתבו שבעלי חיים חייב ליטפל בהם עד שיכניסום לרשות הבעלים ונראין דבריהם בזה. ומכל מקום אף בזו אין צריך דעת בעלים. ע"כ.

לעולם הוא חייב עד שיחזירנה וכו'. תימה דילמא בפשיעה הוא דקאמר. וי"ל דהיא סיפא דברייתא דלעיל דקתני נגנבה או שאבדה וכו' ועלה קתני לעולם הוא חייב. תלמיד הר"פ ז"ל.

וכתב בשיטה לעולם הוא חייב. מקשים בתוספות ושמן כדון שומר חנם קאמר. ומתריצין דסיפא דברייתא דלעיל היא וקאי אנגנבה ואבדה וכו'. וקשה חדא דקושיא מעיקרא ליתא דלישנא דלעולם קרייך דמשמע לעולם חייב ואפילו נגנבה או אבדה. וכן היא הנוסחא ברוב הספרים מאי לעולם לאו אפילו בביתו וכן ברש"י. ונראה שהתוספות לא גרסי ליה אלא כמו שהוא במקצת ספרים איתביה לעולם הוא חייב עד שיחזירנה לרשותו שמע מינה כשומר שכר דמי. ועוד קשה על תירוצם דאם כן דסיפא דברייתא דלעיל היא הוי לן למימר בהדיא איתביה מסיפא לעולם הוא חייב וכו' כנהוג בתלמוד כי פריך מעיקרא מרישא דברייתא והדר מסיפא אומר בפירוש תא שמע מסיפא. ע"כ. וזה לשון הרא"ה ז"ל איתביה לעולם הוא חייב עד שיחזירנה לרשותו. כלומר ואף על פי שנגנבה או נאבדה מביתו של שומר אינו פטור ל"ש כשומר שכר דמי ולהכי לא תיפטר עד שיחזירנה לרשותו. ע"כ.

אין לי אלא לביתו לגינתו וכו'. הקשה ר"מ מאי פריך רבה לרב יוסף הא לדיריה נמי קשה דמודה רבה

לברזיליה. פירוש ברזיליה רועה שתחת ידו כי הרועה הגדול מקבל מבני אדם ויש לו אחרים תחת ידו שמוסר להם ומוציאם ומרעים אותם כיער וברזילא לרועה כמו ריש דוכנא למלמד תינוקות. ומילתא ברירא הוא דכל מאן דמסר לרועה אדעתא דמסר הוא לברזיליה הוא דמסר ליה ולפיכך אין יכול בעל הבית לטעון אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ומאחר שמסר לברזיליה נפטר הרועה ודין בעל בהמה עם ברזילא. רבינו חננאל ז"ל. **וכתב הר"מ ז"ל** מסרסטטה ז"ל מסרה הרועה לברזיליה שהוא נער שלו נכנס ברזיליה תחתיו לכל נזקיה והרועה פטור. מסרה לרועה אחר לשמרה והזיקה שומר הראשון חייב בנזקיה והוא גובה משומר שני. וצריך עיון אי האי שומר שני הוי מנטר חיותא דמתא ומהימן להו לבני מתא אי אמרינן דליגבו מיניה ניוקין ולא ליחייב בהו רועה ראשון. ע"כ.

בההיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לענייא וכו'. וממה שכתב הראב"ד ז"ל בפרק האומנין גבי במלוה קנה משכון נראה שהוא סבור דכל שהמשכון כידו פטור מן המצוה והתוספות חולקין כאן וכו'. הרשב"א ז"ל. **והרא"ה ז"ל** כתב כדעת התוספות וז"ל בההיא הנאה וכו'. לאו למימרא דכל כמה דקיימא גביה ליפטר מלמיתב ריפתא לענייא שאם כן כל שכן מי שיש לו מזוזה בפתחו וציצית בבגדו שהוא פטור מכל מצוות האמורות בתורה אלא לומר כשהוא עוסק בה לצרכה כגון שמנערה לשבחה אבל כשאינו עוסק בצרכה אינה פוטרתו משאר מצוות. ולא עוד אלא שלא אמרו עוסק במצוה פטור מן המצוה אלא בשאי אפשר לו לקיים שתיהן. והא דאמרינן במסכת סוכה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דגנו ארקתא דנהרא ולא גנו בסוכה ואמרינן משום דהוי להו שלוחי מצוה. איכא לפרושי משום דמהניא מגנייהו ארקתא דנהרא דתזמנה להו טפי. ע"כ לשנונו. **ונראה לר"י** דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף וכו' ככתוב בתוספות. ואף על פי שנחלק עליו אב"י בההיא דמצוה לה לגבי כל האמוראין בא לומר דבשום מקום אין הלכה כרב יוסף אלא כדי שלא תחשוב קושיית אב"י עיקר איצטריך למיפסק בההיא כרב יוסף. או שמא בשום מקום אין הלכה כמותו. וההיא דלא חשיב ההיא דריש מעילה כהדי שדה ענין מחצה דאיתותב רבה משום דמילתא דפשיטא היא דהלכה כרב יוסף כיון דרבה איתותב ולא חשיב אלא מילי דלא איתותב בהו רבה. ועוד דלא נפקא מינה אלא למשיכה. ועוד דאליבא דרבי שמעון נחלקן וקיימא לן כרבי יהודה לגבי רבי שמעון והלכתא כרב יוסף בזוהי לא שייך למחשב כיון דבכהאי גוונא בארעא הלכתא כרבה. תוספות שאנן.

דף נ"ו ע"א מאי לאו נגנבה מביתו. ונעל בפניה כראוי שיכולה לעמוד ברוח מצויה דהשתא לאו פשיעותא היא לא ממקום שהחזירה. ומיירי שאינו משמך כלל באותו מקום שהחזירה לשם דהשתא הוי פשיעה דאפילו שומר חנם מחייב. תלמיד הר"פ ז"ל.

שי"ג מקובצת
בבא קמא נ"ו ע"א
512 ונ"ו

באותו בהכ"נ שבו הצבור ושלוחם שענו כבר ברכו וקדשו היום, מ"מ הואיל והתחיל בהיתר אין נראה דיש קפידא כולי האי⁸. ואע"ג דבפרק ע"פ (פסחים קז, ב) גבי ההיא דאגריפס פריך סוף סוף מאי רבותא דהא מטא זמן איטור, פירש"ש⁹ דהיכא דידוע שאינו יכול לגמור בהיתר הוי כהתחיל באיטור. ונרון דידן נראה דאין לדמות להתם דלאו איטור והיתר שייך ביה.

ימתין להתפלל מנחה עד לאחר ברכו כשביל עניית ברכו כמו שצריך לעשות בשאר ימים⁵, דכיון דשעה עוברת היא לתפלת המנחה אם יענה ברכו כדפי' אין להקפיד בכה"ג אם לא יענה ברכו⁶. והכי איתא להדיא בסמ"ק במצות תפלה⁷ אעניית מודים עם הצבור. ונראה דה"ה דעניית ברכו. ואע"פ שלא יוכל לגמור חצי תפלת המנחה קודם ברכו ונמצא מתפלל מקצת תפלת חול

סימן ה

חשיב לדבר מצוה. מכל הגי משמע ולא מויד מיקרי בנ"ד¹, אע"ג דיש לחלק דלענין תפלה שהיא עבודת קונו אין לו לחוש להפסד ממונו, דאפילו גבי ת"ח אמרינן זמן תורה לחוד. וזמן תפלה לחוד, ואמרינן נמי בפרקי אבות: הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה. אה"נ דלאו שפיר עבר, מ"מ לאו מויד איקרי, והוי כמו טעה או שגג להתפלל, דאית ליה נמי תשלומין². ובפרק תפלת השחר (ברכות ל, א) נמי אמרינן אבוה דשמואל ולוי הוה קא אזלי באורחא הוו מקדמין ומצלי, ופירש"ש³ שהיו מתפללין קודם עמוד השחר. ולכאורה משמע דבדרך הרשות הוו קא אזלי לצורכיהם והוו מתפללין אפי' לכתחלה תפילה שלא בזמנה. ולפי התוספות התם⁴ נמי דמפרשי שהיו מתפללין אחר עלות השחר קודם הנץ החמה, מ"מ עיקר זמן תפלה אינה אלא לאחר הנץ החמה, ואפ"ה היו מבטלין עיקר הזמן בשביל עסקיהן אפי' לכתחלה. א"כ י"ל דבדיעבד לא איקרי פושע ומויד אם מעביר כל הזמן בשביל הפסד ממון. ואשירי¹⁰ כתב התם רבינו חננאל פסק כאבוה דשמואל ולוי, ואע"ג דהלכות גדולות פסקו דלא כוותיה, אפשר היינו מטעם אחר, משום מסמך גאולה לתפלה, ותו דאשירי¹¹ כתב דמסתברא כר"ח.

עירונים או פקידים שלחו אחריו או שהלך מעצמו אליהם מוחמת חוב שיש לו על ארמאים והאריכו עמו בדברי ויכות ופשרות ולא היה יכול ליפטר מהם אלא א"כ בא לידי הפסד באותו חוב ונוקק לשתות עמהן עד שעבר זמן תפלת המנחה, וכול כה"ג להתפלל ערבית שחים או לאו.

תשובה: יראה דשפיר דמי להתפלל ערבית שחים אע"ג דכתבו וברכתא' הויד ולא התפלל תפלה אחת בזמנה שוב אין לו תשלומין דמעוות לא יוכל לתקון הוא. נראה דכה"ג לאו מויד מקרי ודמי לאונס². והכי משמע ר"פ אלו מגלחין (מו"ק יד, א) אבד אבידה מהו מי אמרינן כיון דצריך לבקש אחריה אונס הוא וכו'. אלמא כל היכא שמבטל המצוה לצורך ממונו שלא יבא לידי הפסד מקרי אונס. ואמרינן נמי בפ"ק דברכות (ת, ב) הזהירו בת"ח ששכח תלמודו מחמת אונס, פירש"ש³ שהוא חולי או נטרד בטורח דוחק מזונות⁴. ומדרכי בפ"ק דשבת⁵ כתב בשם ר"ת אהיהא דאין מפליגין בספינה דמחלק הספר בין הולך לדבר מצוה ובין הולך לדבר הרשות דלא מיקרי דבר הרשות, אלא הולך לטייל אבל הולך לסחורה כדי להרויח מזונות

במהרי"ל (החדשות שם). ועי' שו"ע (או"ח סי' רס"ג ס"ט) וע"ע היטב כרמ"א (יו"ד סי' קצ"ו ס"א) ובגרי"א שם ושאר נ"כ. ועי' במהרי"ל הלכ' שבת (עמ' סב, א) שכחב: "יחפלה ח"י דחול דאם הציבור קבלו שבת הוא לא קיבל" ע"ש. ולית לן למיפש פלוגתא ובפרט אחר שנמצא בחשו' חדשות להדיא בלא אמר ברכו (דגם בשם מהרי"ש כתב דיהפלה בחיצונה) ועי' הער" 8. ועי' מחצה"ש (או"ח סי' רס"א סקט"ז) ועי' היטב בהאגור הלכ' שבת (סי' ש"ט) והביא ההיא דהמרדכי יע"ש מה שהביא מהסמ"ג ומאביו מהרי" לנדא, ועי' בדברי רבינו בלקט יושר (ח"א עמ' 50). 5. כההיא דברכות (כב, ב) ופסקה רבינו לקמן (סי' י"א) ועי' שו"ע (סי' ק"ט ס"א). 6. כ"ה באגודה שם דאל יענה ברכו — עי' מהרי"ל החדשות שם. 7. סי' ל"א — ופסקה שו"ע (סי' ק"ט ס"א). 8. משמע דמתפלל בחוץ כיהכניסו. ומהרי"ש כתב דיצא לחיצונה ולא יכנס לבתים [וכפי שהובא במהרי"ל שם]. ובסי' מהרי"ל שם כתב בסתם דאם הם לא קיבלו הוא עדיין לא קיבל, ומלשון רבינו כיון שהתחיל בהיתר משמע דלא במהרי"ל דלדידי אינו הטעם וגם איצ לטעם. 9. שם ד"ה סוף סוף.

סי' ה: 1. רמב"ם פ"ג מתפילה ה"ח טור ושו"ע (סי' ק"ח ס"ז). 2. פסקה גם בשו"ע (סי' ק"ח ס"ח) וע"ש בנ"כ. והנה לכאורה זהו דלא כשו' האגודה גיטין (סי' קל"ב) דס"ל דאונס ביום אחרון ל"ח אונס (עי' רמ"א יו"ד סי' רל"ב סי"ב וקצוה"ח ונה"מ סי' נ"ה סק"א). ולכאורה היה נראה דלא פליגי דהכא ל"ח יום אחרון, אך מסתימת לשון השו"ע שכתב "מי שלא התפלל וכו' מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן" וכו', משמע דכו"ז הוא מיטוד דינו של רבינו, ולפי"ז שפיר פליג ע"ד האגודה. ועי"ש היטב בגרי"א. והנה בדרישה (יו"ד סי' שמ"א) כתב דהמתעסק בצורכי צבור מקרי אונס ופטור מלהשלים. וכמשי"כ הטור (סי' צ"ג) ובט"ז (או"ח סי' ק"ח סק"א) תמה ע"ד והביא ראיה מד' רבינו דחייב להשלים אע"פ שבאותה שעה היה פטור מחמת טירדא, ואין לחלק בין צורכי מצוה לחולין שהרי רבינו דימס זל"ו. ועי' בט"ז (יו"ד שם סק"ה) ששנה דבריו, ובנקודה"כ שם השיב דלק"מ דשאני טרדא דמצוה דבשעת חיוב תפילה היה פטור לגמרי דהעוסק במצוה וכו'. ועי"כ איצ להשלים, ומשא"כ שאר אונס שחייב מן הדין אלא שאנוס הוא [ורצ"ל דחיוב איכא אלא שאינו נענש]. ועי"כ חייב להשלים, ע"ש. 3. ד"ה מחמת אונס. 4. לראיה זו מרש"י נחכוין בגרי"א שם. 5. סי' רנ"ח (ועי' שו"ע סי' רמ"ח סקט"ז). 6. עי' רמ"א (או"ח סי' רמ"ח ס"ב) ובגרי"א (סי' ק"ה לס"ח) ג"כ כיוון לראיה זו. 7. רצ"ל דלכתחילה אסור לעשות כן, ופסקה רמ"א (סי' ק"ח ס"ח) משמו. ועי"ש בט"ז (סק"ז) ועי"ש היטב בכהגרי"א שכתב ע"ד רמ"א. כמ"ש באבות הוי מחשב וכו' ואפי' כח"ח אמרו זמן תפילה" וכו' (סי' ק"ח ס"ח).

הא דתנן (כה) שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה משמע אף על גב דרבי אבהו בר זבדא אמר רב וטעמא משום דבעי למיחדי צחופה והעוסק פטורין דקדמתי צברייתא (כו) וזמניה אס יכולין לקיים שמהן אמאי פטורים אטו מי שיש לו ציית צבגדו ותפלין צראשו מי מיפטר משאר מצות וצריך לומר להכא מיירי צבי האי גוונא שאס יש לו לחזור אחר סוכתו לצורך הלילה יצטל ממנו ציום וכן כתב הר"ן (יא) ד"ה ואיכא צסס המוספות (כה) ד"ה שלוחי אצל לא נראה צעניו אלא שהעוסק צמנוה פטור מן המצוה אף על פי שיכול לקיים את שמהן ומיהו מודיעא ודאי שכל שאינו צריך לצרוח כלל אלא כדרכו צמנוה ראשונה יכול ללכת ידי שמהן דצבי האי גוונא יא לא ידי שמהן ומיהו טוב אל יקרא רע (נכוח ל, ב"ק פא:) (ז) והמרדכי (סי משמ) כתב הולכי מצוה פטורים

צין בלילה נראה לראצי"ה (סי מלה) משום דכשנחיס וישנים בלילה צנהא יכולין לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל העוסק צמנוה (ח):

ה אב"ד חייב בסוכה. מימרא סס (כה): ואמרינן צגמרא דאף על גב דמלמעבר פטור מן הסוכה הני מילי צערא דממילא פירוש שהסוכה מלעברא אצל הכא איהו הוא דקא מצער נפשיה איצעי ליה ליימוצי דעמיה:

ו וחתן כתב הרמב"ם (פ"ו ד"ג) שהוא פטור כל השבעה הוא ושושביניו וכו' בני החופה. כך מפורש צפרק היסן (כה): אמר רבי אבהו בר זבדא [א] חתן והשושבינין וכל צני החופה פטורין מן הסוכה [כל צבעה] מאי טעמא משום דבעי למיחדי ויאכלו צסוכה וליחדו צסוכה אין שמהא אלא צחופה וליחדו צחופה אין שמהא אלא צמקוס סעודה ואף על גב דצמח הכי אמרינן אמר רבי זירא אלא אכלי צסוכה ומדאי צחופה וכל סכן דחדי ליצאי דקא עצינא חרמי כלומר מצות סוכה ומצות נישואין איכא למימר דמדת חסידות היתה: אב"ד הר"ש (סי ה) כתב וזה לשונו יש פוסקים כרבי זירא ומצינן ראייה מן הירושלמי (פ"ב ה"ה) רבי יצחק צר מוריין הוה צושבינייה דחד צר נש אחא שייל לרבי אליעזר אמר ליה דמוך צגו מטללתך רבי מונא הוה צושבינייה דרבי יעקב ואחא שייל לרבי אמר ליה דמוך צגו מטללתך אצל הר"י (יא): לא הביא אלא הן דרבי רבי אבהו ונראה שיש לעשות כעוצדא דירושלמי וכן כתב צעל העיטור (ה"ל סוכה פו) עכ"ל: ובת"ר הכי אהא דתנו רבנן (סס) חתן ושושביניו וכל צני החופה פטורין מן החפלה ומן התפלין ומייצין צקריאת שמע משום רבי שילא אמרו החתן פטור והשושבינין וכל צני החופה חייצין כתב (הרא"ש סס) הני תנאי אית להו דהעוסק צמנוה פטור מן המצוה אלא תנא קמא מחייב להו צקריאת שמע משום דעיקר כוונת קריאת ה"א צפסוק ראשון (נכוח יג: כרי מארי) וצקל יוכל לכיין ולייצ צע דעמו צפסוק ראשון ורבי שילא סצר דחתן אי אפשר לו לכיין דעמו כלל. רבי שילא לא קאמר דשושבינין וצני חופה חייצין אלא צקריאת שמע אצל בחפלה ותפלין מודה דפטורין ולא משום דעסיקי צמנוה וניהו דאס כן אפילו צקריאת שמע נמי (נפטרי) [ליפטרו] ו אלא ודאי לא מיקרו עוסקים צמנות והא דפטריי מחפלה לפי שמחתן אי אפשר להם לכיין להחפלה ו משום דשכיח

צין בלילה נראה לראצי"ה (סי מלה) משום דכשנחיס וישנים בלילה צנהא יכולין לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל העוסק צמנוה (ח):

ה אב"ד חייב בסוכה. מימרא סס (כה): ואמרינן צגמרא דאף על גב דמלמעבר פטור מן הסוכה הני מילי צערא דממילא פירוש שהסוכה מלעברא אצל הכא איהו הוא דקא מצער נפשיה איצעי ליה ליימוצי דעמיה:

ו וחתן כתב הרמב"ם (פ"ו ד"ג) שהוא פטור כל השבעה הוא ושושביניו וכו' בני החופה. כך מפורש צפרק היסן (כה): אמר רבי אבהו בר זבדא [א] חתן והשושבינין וכל צני החופה פטורין מן הסוכה [כל צבעה] מאי טעמא משום דבעי למיחדי ויאכלו צסוכה וליחדו צסוכה אין שמהא אלא צחופה וליחדו צחופה אין שמהא אלא צמקוס סעודה ואף על גב דצמח הכי אמרינן אמר רבי זירא אלא אכלי צסוכה ומדאי צחופה וכל סכן דחדי ליצאי דקא עצינא חרמי כלומר מצות סוכה ומצות נישואין איכא למימר דמדת חסידות היתה: אב"ד הר"ש (סי ה) כתב וזה לשונו יש פוסקים כרבי זירא ומצינן ראייה מן הירושלמי (פ"ב ה"ה) רבי יצחק צר מוריין הוה צושבינייה דחד צר נש אחא שייל לרבי אליעזר אמר ליה דמוך צגו מטללתך רבי מונא הוה צושבינייה דרבי יעקב ואחא שייל לרבי אמר ליה דמוך צגו מטללתך אצל הר"י (יא): לא הביא אלא הן דרבי רבי אבהו ונראה שיש לעשות כעוצדא דירושלמי וכן כתב צעל העיטור (ה"ל סוכה פו) עכ"ל: ובת"ר הכי אהא דתנו רבנן (סס) חתן ושושביניו וכל צני החופה פטורין מן החפלה ומן התפלין ומייצין צקריאת שמע משום רבי שילא אמרו החתן פטור והשושבינין וכל צני החופה חייצין כתב (הרא"ש סס) הני תנאי אית להו דהעוסק צמנוה פטור מן המצוה אלא תנא קמא מחייב להו צקריאת שמע משום דעיקר כוונת קריאת ה"א צפסוק ראשון (נכוח יג: כרי מארי) וצקל יוכל לכיין ולייצ צע דעמו צפסוק ראשון ורבי שילא סצר דחתן אי אפשר לו לכיין דעמו כלל. רבי שילא לא קאמר דשושבינין וצני חופה חייצין אלא צקריאת שמע אצל בחפלה ותפלין מודה דפטורין ולא משום דעסיקי צמנוה וניהו דאס כן אפילו צקריאת שמע נמי (נפטרי) [ליפטרו] ו אלא ודאי לא מיקרו עוסקים צמנות והא דפטריי מחפלה לפי שמחתן אי אפשר להם לכיין להחפלה ו משום דשכיח

צין בלילה נראה לראצי"ה (סי מלה) משום דכשנחיס וישנים בלילה צנהא יכולין לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל העוסק צמנוה (ח):

ה אב"ד חייב בסוכה. מימרא סס (כה): ואמרינן צגמרא דאף על גב דמלמעבר פטור מן הסוכה הני מילי צערא דממילא פירוש שהסוכה מלעברא אצל הכא איהו הוא דקא מצער נפשיה איצעי ליה ליימוצי דעמיה:

ו וחתן כתב הרמב"ם (פ"ו ד"ג) שהוא פטור כל השבעה הוא ושושביניו וכו' בני החופה. כך מפורש צפרק היסן (כה): אמר רבי אבהו בר זבדא [א] חתן והשושבינין וכל צני החופה פטורין מן הסוכה [כל צבעה] מאי טעמא משום דבעי למיחדי ויאכלו צסוכה וליחדו צסוכה אין שמהא אלא צחופה וליחדו צחופה אין שמהא אלא צמקוס סעודה ואף על גב דצמח הכי אמרינן אמר רבי זירא אלא אכלי צסוכה ומדאי צחופה וכל סכן דחדי ליצאי דקא עצינא חרמי כלומר מצות סוכה ומצות נישואין איכא למימר דמדת חסידות היתה: אב"ד הר"ש (סי ה) כתב וזה לשונו יש פוסקים כרבי זירא ומצינן ראייה מן הירושלמי (פ"ב ה"ה) רבי יצחק צר מוריין הוה צושבינייה דחד צר נש אחא שייל לרבי אליעזר אמר ליה דמוך צגו מטללתך רבי מונא הוה צושבינייה דרבי יעקב ואחא שייל לרבי אמר ליה דמוך צגו מטללתך אצל הר"י (יא): לא הביא אלא הן דרבי רבי אבהו ונראה שיש לעשות כעוצדא דירושלמי וכן כתב צעל העיטור (ה"ל סוכה פו) עכ"ל: ובת"ר הכי אהא דתנו רבנן (סס) חתן ושושביניו וכל צני החופה פטורין מן החפלה ומן התפלין ומייצין צקריאת שמע משום רבי שילא אמרו החתן פטור והשושבינין וכל צני החופה חייצין כתב (הרא"ש סס) הני תנאי אית להו דהעוסק צמנוה פטור מן המצוה אלא תנא קמא מחייב להו צקריאת שמע משום דעיקר כוונת קריאת ה"א צפסוק ראשון (נכוח יג: כרי מארי) וצקל יוכל לכיין ולייצ צע דעמו צפסוק ראשון ורבי שילא סצר דחתן אי אפשר לו לכיין דעמו כלל. רבי שילא לא קאמר דשושבינין וצני חופה חייצין אלא צקריאת שמע אצל בחפלה ותפלין מודה דפטורין ולא משום דעסיקי צמנוה וניהו דאס כן אפילו צקריאת שמע נמי (נפטרי) [ליפטרו] ו אלא ודאי לא מיקרו עוסקים צמנות והא דפטריי מחפלה לפי שמחתן אי אפשר להם לכיין להחפלה ו משום דשכיח

צין בלילה נראה לראצי"ה (סי מלה) משום דכשנחיס וישנים בלילה צנהא יכולין לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל העוסק צמנוה (ח):

ה אב"ד חייב בסוכה. מימרא סס (כה): ואמרינן צגמרא דאף על גב דמלמעבר פטור מן הסוכה הני מילי צערא דממילא פירוש שהסוכה מלעברא אצל הכא איהו הוא דקא מצער נפשיה איצעי ליה ליימוצי דעמיה:

ו וחתן כתב הרמב"ם (פ"ו ד"ג) שהוא פטור כל השבעה הוא ושושביניו וכו' בני החופה. כך מפורש צפרק היסן (כה): אמר רבי אבהו בר זבדא [א] חתן והשושבינין וכל צני החופה פטורין מן הסוכה [כל צבעה] מאי טעמא משום דבעי למיחדי ויאכלו צסוכה וליחדו צסוכה אין שמהא אלא צחופה וליחדו צחופה אין שמהא אלא צמקוס סעודה ואף על גב דצמח הכי אמרינן אמר רבי זירא אלא אכלי צסוכה ומדאי צחופה וכל סכן דחדי ליצאי דקא עצינא חרמי כלומר מצות סוכה ומצות נישואין איכא למימר דמדת חסידות היתה: אב"ד הר"ש (סי ה) כתב וזה לשונו יש פוסקים כרבי זירא ומצינן ראייה מן הירושלמי (פ"ב ה"ה) רבי יצחק צר מוריין הוה צושבינייה דחד צר נש אחא שייל לרבי אליעזר אמר ליה דמוך צגו מטללתך רבי מונא הוה צושבינייה דרבי יעקב ואחא שייל לרבי אמר ליה דמוך צגו מטללתך אצל הר"י (יא): לא הביא אלא הן דרבי רבי אבהו ונראה שיש לעשות כעוצדא דירושלמי וכן כתב צעל העיטור (ה"ל סוכה פו) עכ"ל: ובת"ר הכי אהא דתנו רבנן (סס) חתן ושושביניו וכל צני החופה פטורין מן החפלה ומן התפלין ומייצין צקריאת שמע משום רבי שילא אמרו החתן פטור והשושבינין וכל צני החופה חייצין כתב (הרא"ש סס) הני תנאי אית להו דהעוסק צמנוה פטור מן המצוה אלא תנא קמא מחייב להו צקריאת שמע משום דעיקר כוונת קריאת ה"א צפסוק ראשון (נכוח יג: כרי מארי) וצקל יוכל לכיין ולייצ צע דעמו צפסוק ראשון ורבי שילא סצר דחתן אי אפשר לו לכיין דעמו כלל. רבי שילא לא קאמר דשושבינין וצני חופה חייצין אלא צקריאת שמע אצל בחפלה ותפלין מודה דפטורין ולא משום דעסיקי צמנוה וניהו דאס כן אפילו צקריאת שמע נמי (נפטרי) [ליפטרו] ו אלא ודאי לא מיקרו עוסקים צמנות והא דפטריי מחפלה לפי שמחתן אי אפשר להם לכיין להחפלה ו משום דשכיח

צין בלילה נראה לראצי"ה (סי מלה) משום דכשנחיס וישנים בלילה צנהא יכולין לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל העוסק צמנוה (ח):

ה אב"ד חייב בסוכה. מימרא סס (כה): ואמרינן צגמרא דאף על גב דמלמעבר פטור מן הסוכה הני מילי צערא דממילא פירוש שהסוכה מלעברא אצל הכא איהו הוא דקא מצער נפשיה איצעי ליה ליימוצי דעמיה:

(ב) אינו מיסב ואוכל פי' על האתן לו על המטה (ג) וכל שכן ביום טוב שני... מרדכי וז"ל: ה ואפילו הוא בעיר אחרת... מרדכי וז"ל: ה ואפילו הוא בעיר אחרת... מרדכי וז"ל: ה ואפילו הוא בעיר אחרת...

זו ענין על עובדי יעקב... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו...

באר היטב... (א) וכל שכן ביום טוב שני... (ב) וכל שכן ביום טוב שני... (ג) וכל שכן ביום טוב שני... (ד) וכל שכן ביום טוב שני...

זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו...

באר היטב... (א) וכל שכן ביום טוב שני... (ב) וכל שכן ביום טוב שני... (ג) וכל שכן ביום טוב שני... (ד) וכל שכן ביום טוב שני...

זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו...

זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו... זכר לזכרון אבותינו...

וכל השושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל ימי המשחה, וי"ל דרק לענין סוכה דמשחו כעין מדורו כמיב.

ועיינך פני יהושע מסכת סוכה שם (כה. ד"ה שלוח), דכתב דהנחה אשמועינן לענין סוכה רצוחא טפי דאע"ג דכל שעה ושעה עובר על מצות עשה דסוכה, ועוד דבסוכה איכא נמי איסורא בקום ועשה כשאוכל ושוחה וישן חוץ לסוכה ע"ש, ודבריו תמוהין דודאי לא הוי רק שב ואל מעשה²⁰⁶, ודעת רמב"ם י"ל דהואיל דלא הוי רק מצוה דרצון אינו פטור אוחו ממנוה לאורייתא רק לענין סוכה דאף מצטער פטור דמשחו כעין מדורו, אך מ"מ ממ"ש הרמב"ם (קריאת שמע פ"ד ה"ג) דהמשמר את המצוה אע"פ שאינו מתו וכן החופר קבר למת פטור מק"ש מצואר דאף דלא הוי רק דרצון ג"כ פטור הואיל דאסמכוה אקרא, ודומק לומר כיון דגוף הקצורה הוא מצוה עשה מהתורה דמ"מ אם אינו מתו ויש לו קוצרין אינו מוטל עליו ואעפ"כ פטור.

ויש להסתפק היכא דעוסק בספק מצוה עשה דחייב לעשות מן הספק אם פטור ג"כ מן המצוה או ד"ל דאין ספק מוציא מידי ודאי, ולכאורה לא מצעני אם ספקא לאורייתא לקולא מן התורה ורק מדרבנן לחומרא, י"ל דלא אלים לפטרו ממנוה לאורייתא, אלא אף אם ספקא לאורייתא לחומרא מן התורה מ"מ י"ל אין ספק מוציא מידי ודאי וכה"ג מצינו כמה פעמים, אולם מהא דדעת הפוסקים לפסוק כרב יוסף דשומר אצידה כשומר שכר בזהוה הנאה דפטור למיחייב ריפתא לעניא וכמצואר ש"ע חו"מ (סי' רטו ס"ו), ולא אישתמיט אחד מהפוסקים לומר דזה הוא דוקא צידע ציבור שהוא אצידת ישראל וצעיר שמתנה גוים ומתנה ישראל חייב להכריז אפילו אם אינו יודע שמישראל נפלה כמצואר חו"מ (סי' רטו ס"ג), דבכה"ג כיון דאינו יודע שהוא של ישראל לא יהיה כשומר שכר כיון דעוסק בספק מצוה, ונימא אף דאימצר אח"כ שהוא של ישראל מ"מ כיון דבשעת שיעוט וניעור לא ידע אם הוא עוסק במצוה ודאי לא הוה פטור למיחייב ריפתא לעניא ממילא יהיה כשומר חיים, אלא ודאי כיון דמ"מ מספק רמיא עליו המצוה דלמא של ישראל הוא ממילא פטור ממנוה, וכן משמע קל"ט ב"ק (נו): צלוגתא דשומר אצידה דאיכא דמפרשי הכי רב יוסף אמר כשומר שכר דמי כיון דרמתנא שעבדיה בעל כורחיה ומשמע דליכא נפק"מ בין הנך טעמים לענין שומר אצידה ועי"ש ב"ש"ש (פ"ט) 207, ואם נאמר דהטעם דפטור מלמיחייב ריפתא לעניא הוי כש"ש הוא דוקא צידע שהוא אצידת ישראל צודאי ולא כשהוא ספק היה נפק"מ בין הטעמים, דלאיכא דמפרשי אף בספק אצידת ישראל ג"כ רמתנא שעבדיה בע"כ והוי

שלא יעברו עליו צלה תלין וצלתו, ואין הכונה אם יקברוה צלילה שיעברו דודאי אם אינו מלין כל הלילה אינו עובר, רק אם לא יקברוה צלילה ויעברו עליו כל הלילה דהיינו שלא יהיה צידם לקוצרו צלילה, ואף דמצינו דאין צ"ד מתעללין ולכן לגבי חדש הרחוקים מותרין מתנות היום ואילך ולמה חיישינן כאן שיחשלו ויעברו על עשה, ע"כ נרין לומר דחיישינן כיון דיש שהות כל היום ושם מותרין לפי שידעו שהרחוקים סומכין עליהם כמצואר בנס' עירונין (ג.) ותוס' שם.

בריגי עוסק במצוה פטור מן המצוה

76 [ג] בש"ע (סי' עב ס"ד) [קצרו את המת] וזכרו האצלים לקבל תנחומין [וכל העם הולכים] כו' [שעומדים שם האצלים לעשות שורה לקבל תנחומים אם יכולים העם להתחיל ולגמור אפילו פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה יחילו והם לאו לא יחילו הגה] אם יש שהות ציוס לקרוא אחר כך, וכתב המג"א (סק"ג) ואם לאו יקרא קריאת שמע קודם כיון שעדיין לא התחילו במצוה נחומין, משמע דאם התחילו אף שאין שהות אח"כ הוי כעוסק במצוה, וזה אחי ספיר לדעת רבינו יונה (ברכות יא: מדפי הר"ף) מוצא צה"ט ר"ש פ' מי שמתו (מ"ג) דתנחומי אצלים מדאורייתא דבכלל גמילות הסד הוי וגמ"ט מה"ט מדכתיב (שמות יח.) והודעת להם הדרך, אבל לדעת רמב"ם דמצואר מדבריו (אבל פי"ד ה"א) מצוה עשה של דבריהם לנבקר חולים ולנחם אצלים ולהוציא המת ולהכניס כלה כו', וכבר כתב הרמ"א (או"ח סוף סי' תרפו ס"ג) דאין שום מצוה לאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה ואמאי נדחית מ"ע דק"ש²⁰⁵, אולם באמת הו מצינו בש"ס (סוכה ה.) דחולים ומשמשיהן וחתן ושושביניו פטורין מן הסוכה הרי דאף דלא הוי רק דרצון מ"מ חשיב עוסק במצוה לפטרו אף ממנוה לאורייתא²⁰⁴, וע"כ הטעם כמו שכתב הרמב"ם שם דאע"פ שכל מצוה אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך²⁰⁵.

ועיינך ש"ס סוכה (ט.) משום ר' שילה אמרו חתן פטור ושושביניו וכל בני החופה חייבין, וברש"י ותוס' שם דע"כ סגר דעוסק במצוה אינו פטור ממנוה, ואם נאמר לתלם הואיל דהשושבינין אינו עוסקין במצוה לאורייתא הוה להו למימר דחתן פטור מטעם דעוסק במצוה לאורייתא משא"כ אינך, אלא ודאי משמע דגם אינך הו עוסקין במצוה לאורייתא, ואולי משום דמ"ק קאמר דפטורים מן התפלה ומן התפילין ור' שילה קאמר על תפלה גם כן דהשושבינין חייבין ע"כ דליכא הכא עוסק במצוה דתפלה הוה רק מדרבנן ג"כ. ובאמת לא ראינו ברמב"ם לענין תפילין ותפלה דשושבינין פטורין, רק בהלכות סוכה (פ"י ה"ג) כתב חולין ומשמשיהן פטורין וכן חתן

203. עיי"ש בפרי מגדים ובמאמר מרדכי סק"ב אפיקי מגינים אות ב, ועיין עוד בקובץ הערות סי' מה אות יא ובהשמטות אות טו ובקובץ שיעורים ח"ב סי' לב. 204. עיין בערוך לנר סוכה כה ע"א ד"ה הכא דמסתפק ברין זה אם עוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא וכתב דמשושבינים אין להוכיח דאפשר דשם הטעם דכל ישראל ערבים זה לזה, ומי שמביא את הציור לירי קיום מצוה דאורייתא מיקרי ג"כ עוסק במצוה דאורייתא ועיי"ש עוד, ובביכורי יעקב סי' תר"מ סק"ב כתב דאף בעוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, דהא מברכין "וצוננו" דמקיימין מצוה דאורייתא דלא חסור, ועיי"ש בתוספת ביכורים. 205. ועיין במגילת אסתר ספר המצוות שורש א ד"ה ונ"ל שהנכון שחמה על הר"מ דא"כ הוה דאורייתא עיי"ש ובמרגניתא טבא שם אות יב ד"ה בספר מגילת ובתוספת בכורים שם ובאפיקי מגינים שם. 206. לכאורה זה תלוי בגדר מצוה סוכה, דהנה המנחת חינוך מצוה שכה אות י כתב דמצוה סוכה הוא באופן שלילי דאסור לאכול חוץ לסוכה,

אמנם בשערי ישר שער ג פרק יט הוכיח מהא דמצטער פטור מסוכה דחשבו כעין תרורו ואם המצוה שלא לאכול חוץ לסוכה א"כ אף דאינו יכול לקיים המצוה דלאכול בסוכה, עכ"פ יאסר עליו לאכול חוץ לסוכה רק במקום פיקרני, וצ"ל דהמצוה היא דכשאוכל יאכל בסוכה ומצטער לא חל עליו המצוה, ולכאורה להפניי נראה דהאיסור לאכול חוץ לסוכה והחידוש בשלוחי מצוה דיכול לאכול חוץ לסוכה אף דהוה ביטול בקום ועשה דעוברים על האיסור דהא יכולים שלא לאכול, [ולפ"י] אפ"ל דאף מצטער דפטור מהמצוה, יכול לעבור עליו בקום ועשה אלא ריהיה מקום להתמוד בזה וצ"ע] וכדברי הפניי מבואר בפמ"ג או"ח סי' תרמ א"א סק"ו. 207. עיין בהר צבי או"ח ח"ב סי' קד שהביא מהאור שמת נזקי ממון פ"ד סוף ה"ד נפק"מ אם חייב על נזקי ממון של האבירה דלטעם דהוי כש"ש חייב ולטעם דשעבדיה לבעל האבירה פטור כמו דבעל האבירה פטור דהוא אנוס עיי"ש.

ספר אמרי בינה
הרב"ל ל. מאיר אוירבאך זצ"ל
131 אור 4
יד צבי חייקל גיטין
לכיון מנחה רבי אגרון

לשמור את הפרה אינו ראהו דהוי היוק שאינו ניכר, ורק אם מחייב את עצמו ומתחלה לשמור משום היוק שאינו ניכר או חייב אי"כ לא נעשה שומר שכר בע"כ אף דמרווח פרוטה דר"י מ"מ לא מתחייב לשמור מהיוק שאינו ניכר עד דמחייב את עצמו לשלם ולשמור, עכ"פ הצרור דככל אנפי עוסק במצוה פטור מן המצוה.

→ רד"אית' בספר נחלת יעקב מצעל הנחיצות פ' ראה [על הפסוק לא תאמץ את לבבך] להקשה הא צדקה יש מרי לאוין לא תאמץ ולא תקפוך והעוסק במצוה אינו דומה לר"י ועי"ש, ולא קשה להמבואר ברמב"ן קידושין (ג): וריעב"א שם (לד), צדקה דאמרי"ך קרא לחייב נשים בצדקה ועסקה ושלוה הקן הא אית כולס לא תעשה ונשים חייבות בל"מ, וכחצו דהנך אין העיקר אלא העשה שבהם ולא חמי ל"מ אלא לקיומה דעשה עי"ש, והכא נמי צדקה אע"ג דכתיב ה"ל קודם לעשה דפתח תפתח את ירך לו מ"מ העיקר הוא מועלת העשה²⁰⁸, ואם עוסק במצוה פטור ממצוות פתוח תפתח ממילא ליכא לאו דלא תאמץ ולא תקפוך, ובלאו הכי י"ל דהלאו לא קאי רק אם צריך לדי מחסורו אשר יחסר לו ואינו מצוה לחזור על הפתחים וליקח מכל אחד דבר מועט רק מעטיר הצריך למלאות מחסורו וזה יש לאו דלא תאמץ ולא תקפוך, אבל עני המחזיר על הפתחים זה אין צריך לתח מחנה מרובה כמבואר ש"ך יו"ד (סי' רז סק"ד), אפשר וזה ליכא לאו דלא תקפוך כיון דאם לא יקבל מזה יסבב אכל אחרים, ומש"ה קאמר בש"ס פרוטה דר"י דמזדקה כואת פטור דליכא גביה לאוין אבל באנפי דיש לאוין דאין לו לפנות אלא אחרים באמת חייב בו ולא מפטר מטעם עוסק במצוה וכו'.

L

בענין לעמוד בזמן קריאת התורה

[ד] ראיית' לרבי קשישאי דהתמירו על עצמם אף צימי זקנה וחולשה לעמוד כל עת קריאת התורה, הלום ראימי בספר קול אליהו (מ"א א"ח סי' ה) שכתב לדינא דאינו רשאי להחמיר הואיל דכל הציבור יושבים יראו ח"ו כמזולין כבוד התורה, והציא ראה מדברי הר"ן סוף פ"א דקדושין (יג: מדפי הרי"ף) מכאן אמרו אין בעלי אומנות רשאים לעמוד מפני ת"ח בשעה שעוסקין במלאכתם דכחב דאפשר עוד לומר דאף בשל עצמו אינו רשאי ממש קאמר כיון דמדינא פטור דמקשינן קימה להדור ורוב בעלי אומנות אינן עומדין אם זה עומד יראו הללו כמזולין כבוד ת"ח, וה"נ דכותיה כיון דרוב הצבור יושבין אם זה עומד יראו הללו כמזולין כבוד התורה, ולא נהירא דכבר כתב הטו"ז (סי' קמו סק"א) דלדעת מהר"ם מן הדין חייב לעמוד מדכתיב (נחמיה ח, ה) וכפתחו עמדו כל העם ועמידה הוא כפשוטו ראוי לנהוג כן, וכן מבואר ברמב"א שם (סעי' ד) ויש מחמירין ועומדין, ואינו דומה להא דאומנין דכאן כיון דלדעת מהר"ם וכפי פסק ר' עובדיה ספורנו מן הדין צריך לעמוד רשאי כל אחד להחמיר ולחוש לעצמו, ומלכד זה הא הר"ן לא צריח ליה סברא זו וכשו"ע יו"ד (סי' רמד ס"ה) פסק להדיא דלא כותיה מדכחב ואם עוסק במלאכת אחרים ורובה להחמיר על עצמו ולעמוד מפניו אינו רשאי, מבואר דבמלאכת עצמו רשאי ולכן כתב גריש"א אין בעלי אומנות

כש"ש, אלא משמע דגם לטעמא דפטור מלמתיב ריפתא ג"כ הוי ש"ס אף בספק אבידה ישראל.

ועיין רשב"א בחידושו ריש פ' מי שמתו (יז:) דהציא דברי הירושלמי (ברכות פ"ג ה"א), דמקשי על הא דקתני במתני' מי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין דמאי איריא מוטל לפניו הא אפי' כל יום הראשון וכתב דתפילין אגב ק"ש ותפלה נקט, ואם נאמר דאם עוסק בספק מצוה ג"כ פטור מן המצוה א"כ אם מוטל לפניו לקבדו מספק, י"ל דאף דאבידות אינו חל מספק מ"מ חנינות חל והן מפני שאין לו מי שישא משא או מפני כבודו²⁰⁸, י"ל דפטור מן התפילין אף דלאחר קבדה חייב בתפילין דאינו מתאבל עליו, ומשכחא לן בספק בן משעה לראשון או בן שבעה לאחריו דאף דמבואר ביו"ד (סי' שעד סע"ח) דשניהם מתאבלים עליו משום גנאי, כבר כתב בעל פרי מגדים בס' חיצת גמא (חקירה ו ד"ה עוד אגב), דהוא דוקא בששניהם חייב אבל בשאחד מהם כבר מת פטור זה להתאבל דהוי ספקא דרבנן ולקולא וגנאי ליכא דאמרינן שהוא בן המת, וגם אם אינו לפניו האחד י"ל גם כן דהיט לפניו פטור מלהתאבל ובקבדה חייב, וא"כ נ"מ טובא גמא דנקט במתניתין לפטור מתפילין מטעם דמוטל לפניו לקבדו ויש לדחות ראייה זו ולדינא ש"ע²⁰⁹.

← ודע דהא דילפינן דעוסק במצוה פטור מן המצוה הוא לאו דוקא דעוסק במצוה המוטל עליו בחיוב ואסור לו לקבל עליו שכר, אלא אף מצוה דאינה מוטלת עליו דוקא מ"מ העוסק בה פטור ממצוה אחרת, וכן מבואר מש"ס סוכה (כו.) כותבי תפילין ומוזות הן ותגריהו כו' פטורים מן התפילין, ואף לדעת הב"י דפוסק כירושלמי דדוקא מכל היום פטורין כמבואר (סי' לח ס"ח) מ"מ לאינך פוסקים דפטורין ממש אם צריך לטרוח אחר אחרת וכמ"ש הרמ"א שם והא אין זה מצוה המוטלת עליו ובכל זאת העוסק בה פטור, וכן המשמר המת (שו"ע סי' ע"א ס"ג) או המוצב קבר למת (שם ס"ה) אפילו אינו מת המוטל עליו ובכל זאת פטור ממצוה.

ובספר נחיצות המשפט (סי' עב סק"ט) בגבאי צדקה שנטל משכונן אף למאן דס"ל דהמלוה על המשכונן הוי שומר שכר משום פרוטה דר"י הכא אין חיוב ומ"ע על שום אדם להיות גבאי צדקה, רק החיוב על בית דין לכוף את ישראל על הצדקה ולמנוחתן של מקום להעמיד ממונים על זה והממונים רשאים לקבל שכר על זה ולא שייך בזה פרוטה דר"י, והציא ראה מנבא מניעה (נח), בשוכר את הפועל לשמור את הפרה דאם אין עומדין שכר שבת לא הוי אלא שומר חנם ולא הוה שומר שכר משום פרוטה דר"י וע"כ כיון דאין עליו מ"ע ויכול ליקח שכר ע"ז²¹⁰, וכבר השגתי עליו בהגהותי בס' דברי חיים דיני שומרים (סי' יט) מדברי תוס' שזועות (מנ: ד"ה שומר חנם) דהוכיחו דלאו דוקא שומר חנם²¹¹ מהא דצבא קמא (ג). צארנקי של צדקה דאפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע בה אחי גנבי ובעי למפטריה משום לשמור ולא לחלק לעניים, והתם שומר שכר הוי לר"י דאית ליה דשומר אבידה כש"ש משום דלא בעי למיחב ריפתא לענייא הרי מבואר דאף גבאי צדקה הוי ש"ס מטעם פרוטה דר"י²¹², ומהך

המקריב הטאת העוף חייב בתפילין של ראש, דהוה ספק עוסק במצוה ואינו פוטר מן המצוה. 210. עיין בתומים סי' סו סק"ז ובאחיזרז ח"ג סי' סו אות ה. 211. פטור מפשיעה בעבדים וכו' אלא אף שומר שכר. 212. עי"ש בחידושי רבינו מאיר שמחה. 213. עי"ש בספר המקנה

208. ב' טעמים אלה הם בירושלמי ברכות פ"א ה"א, והוא ספק שם מהו הטעם, ועי"ש בפני משה דכתב בבבאור הטעם דמפני כבודו דמראה שאינו חשוב להתאבל עליו, ולכאורה לפי"ז מי שפטורים להתאבל עליו פטורים מאנינות ג"כ. 209. עיין לעיל סי' י דכתב בשם השאגת אריה בהא דכתן